

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Tereza Řezníková

Výkon rozhodnutí o výchově nezletilých dětí

Diplomová práce

Olomouc 2011

„Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Výkon rozhodnutí o výchově nezletilých dětí vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.“

V Olomouci dne 27. 7. 2011

.....

Tereza Řezníková

Já, níže podepsaná Tereza Řezníková, autorka diplomové práce na téma: Výkon rozhodnutí o výchově nezletilých dětí, která je literárním dílem ve smyslu zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, dávám tímto jako subjekt údajů svůj souhlas ve smyslu § 4 písm. e) zákona č. 121/2000 Sb. správci

Univerzita Palackého v Olomouci, Křížkovského 8, Olomouc 771 47, Česká republika

ke zpracování osobních údajů v rozsahu: jméno a příjmení v informačním systému, a to včetně zařazení do katalogů, a dále ke zpřístupnění jména a příjmení v katalozích v informačních systémech Univerzity Palackého, a to včetně neadresného zpřístupnění pomocí metod dálkového přístupu. Údaje mohou být takto zpřístupněny uživatelům služeb Univerzity Palackého. Realizace zpřístupnění zajišťuje ke dni tohoto prohlášení vnitřní složka Univerzity Palackého, kterou je Informační centrum Univerzity Palackého.

Souhlas se poskytuje na dobu ochrany autorského díla dle zákona č. 121/2000 Sb.

V Olomouci dne 27. 7. 2011

.....
Tereza Řezníková

Poděkování

Ráda bych na tomto místě poděkovala své vedoucí diplomové práce JUDr. Janě Křiváčkové za odborné vedení, cenné rady a připomínky při psaní této diplomové práce.

Obsah

1. Úvod	7
2. Obecně o výkonu rozhodnutí se zaměřením na účel výkonu rozhodnutí o výchově nezletilých dětí.....	9
3. Historický exkurz do vývoje úpravy výkonu rozhodnutí o výchově nezletilých dětí	12
3.1 České země do roku 1948	12
3.2 Období totalitního státu.....	12
3.3 Vývoj po roce 1989.....	13
4. Výkon rozhodnutí nebo schválené dohody o výchově nezletilých dětí, styku s nimi a o navrácení dítěte.....	15
4.1 Vybraná řízení ve věcech péče soudu o nezletilé	15
4.2 Uvedení do problematiky výkonu rozhodnutí o výchově nezletilých dětí	18
4.3 Předpoklady a legitimace k řízení	20
4.4 Činnost soudu před nařízením výkonu rozhodnutí	22
4.5 Nařízení výkonu rozhodnutí	24
4.5.1 Obecná ustanovení o nařízení výkonu rozhodnutí	24
4.5.2 Výkon rozhodnutí uložením pokuty	26
4.5.3 Alternativy k výkonu rozhodnutí.....	27
4.5.4 Výkon rozhodnutí odnětím dítěte	29
4.6 Provedení výkonu rozhodnutí	30
4.7 Náhrada nákladů řízení	33
5. Výkon rozhodnutí o navrácení nezletilého dítěte ve věcech mezinárodních únosů dětí ..	35
5.1 Řízení o navrácení nezletilého dítěte ve věcech mezinárodních únosů dětí.....	35
5.2 Výkon rozhodnutí a jeho specifika	36
6. Výkon rozhodnutí o předběžném opatření	38
6.1 Předběžné opatření podle § 76a o. s. ř.	38
6.2 Právní úprava výkonu předběžného opatření.....	40
6.3 Provedení výkonu rozhodnutí	41
6.4 Způsoby provedení výkonu rozhodnutí	42
6.5 Náhrada nákladů řízení	43
7. Závěr.....	44
8. Seznam použité literatury	49
9. Shrnutí	54

10.	Summary.....	55
11.	Klíčová slova – keywords	56

1. Úvod

Není pochyb o specifické povaze vztahů mezi rodiči a dětmi. Jejich faktické zachování by mělo být snahou každého pravého rodiče. Dítě, ať už pochází z manželství či ne, je poselstvím rodiče a formuje se pod vlivem vzorů, které se vyskytují v jeho prostředí. Absence přítomnosti jednoho z rodičů se může výrazně projevit při utváření osobnosti dítěte.¹

Problematika výkonu rozhodnutí o výchově nezletilých dětí mě zaujala do té míry, že jsem si ji zvolila za téma své diplomové práce. Této oblasti bych se ráda věnovala i v budoucí praxi.

Novela občanského soudního řádu, zákon č. 295/2008 Sb., přinesla do právní úpravy výkonu rozhodnutí o výchově nezletilých dětí řadu změn a novinek. K prioritám společnosti, jak hovoří důvodová zpráva² ke zmíněné novele, patří bezpochyby ochrana dětí a rodiny. Nezbytností je tedy v této oblasti zavést taková opatření, která povedou k rychlejšímu a kvalitnějšímu rozhodování soudů, jakož i k zajištění zvýšené úrovně ochrany dětí za současného umožnění alternativních metod řešení rodičovských sporů.

Se zřetelem na výše uvedené jsem si stanovila tuto pracovní hypotézu: „Současná právní úprava výkonu rozhodnutí o výchově nezletilých dětí více zohledňuje ochranu nezletilého dítěte.“ Výzkumným cílem diplomové práce je danou hypotézu potvrdit či vyvrátit, shrnout a zdůraznit specifika oblasti výkonu rozhodnutí o výchově nezletilých dětí, upozornit na klady i nedostatky právní úpravy této problematiky a vyjádřit případné návrhy de lege ferenda.

Diplomová práce je členěna do pěti kapitol, ve kterých sumarizují poznatky vztahující se k výkonu rozhodnutí nebo schválené dohody o výchově nezletilých dětí a o úpravě styku s nimi a k výkonu rozhodnutí o navrácení dítěte.

První kapitola obsahuje obecný úvod o výkonu rozhodnutí se zaměřením na účel výkonu rozhodnutí o výchově nezletilých dětí. V rámci této kapitoly vymezují pojmy rozhodnutí, výkon rozhodnutí, nezletilé dítě a věnují se ochraně práv dítěte na poli mezinárodním a vnitrostátním.

Druhá kapitola je zaměřena na historický exkurz do vývoje úpravy předmětného druhu výkonu rozhodnutí.

¹ KOTRECOVÁ, Alexandra. In ŠÍNOVÁ, Renáta a kol. *Řízení ve věcech rodinněprávních v České republice, Slovenské republice a Německu a jejich aktuální problémy*. Praha: Leges, 2010, s. 262.

² Důvodová zpráva k návrhu zákona, kterým se mění občanský soudní řád a zákon o sociálně-právní ochraně dětí, sněmovní tisk č. 390/0.

Další kapitoly se již zabývají současnou právní úpravou výkonu rozhodnutí o výchově nezletilých dětí. Vzhledem k tomu, že v těchto případech soudnímu řízení o výkonu rozhodnutí předchází nalézací řízení a tyto procesy nelze striktně oddělovat, je učiněna zmínka též o vybraných řízeních ve věcech péče soudu o nezletilé. Nicméně, ve zvláštním řízení o navrácení dítěte dle § 193a a násl. zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen o. s. ř.), které předchází výkonu rozhodnutí o navrácení nezletilého dítěte ve věcech mezinárodních únosů dětí, se nejedná o rozhodování o právu péče o dítě. V souladu s Úmluvou o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí, publikovanou ve sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 34/1998 Sb., (dále jen Úmluva o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí, Haagská úmluva) a nařízením Rady (ES) č. 2201/2003 o soudní příslušnosti a uznání a výkonu rozsudků ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti (dále jen nařízení Brusel II. bis) jde o povinnost navrácení dítěte do státu, kde mělo bezprostředně před protiprávním přemístěním nebo zadržením své obvyklé bydliště. Stejně tak rozhodnutí o návrhu na vydání zvláštního předběžného opatření v záležitosti ochrany nezletilého dítěte jako předpoklad výkonu tohoto opatření není rozhodnutím soudu ve věci samé.

V závěru práce vyhodnocuji stanovenou pracovní hypotézu, shrnuji zjištěné poznatky a problematické body oblasti výkonu rozhodnutí o výchově nezletilých dětí a nastiňuji možné návrhy budoucí právní úpravy.

Pokud jde o metodologii práce, využívám převážně postupů analýzy při rozebírání institutu výkonu rozhodnutí o výchově nezletilých dětí. Dále užívám metodu komparace, kdy srovnávám původní znění občanského soudního řádu a znění po novelizaci. Příležitostně také porovnávám českou právní úpravu se slovenskou právní úpravou.

K tématu výkonu rozhodnutí o výchově nezletilých dětí nacházíme podrobnější informace v komentovaných zněních občanského soudního řádu a v odborných monografiích. Z autorů, kteří se dané problematice věnují rozsáhleji, bych jmenovala především Zdeňku Králíčkovou, Vladimíra Kurku či Antonína Tripese. Dále jsem při zpracování tématu vycházela z právních předpisů, judikatury, článků publikovaných v odborných časopisech a příspěvků ve sbornících.

Stav právní úpravy výkonu rozhodnutí o výchově nezletilých dětí je zachycen ke dni 1. 7. 2011.

2. Obecně o výkonu rozhodnutí se zaměřením na účel výkonu rozhodnutí o výchově nezletilých dětí

Před přikročením k vlastnímu textu práce je vhodné vymezit některé pojmy, a to rozhodnutí, výkon rozhodnutí, nezletilé dítě. Rozhodnutí, jako procesní úkon soudu, se vyznačuje znaky autoritativnosti a závaznosti. Občanský soudní řád ukládá, aby rozhodnutí bylo učiněno ve stanovené formě a mělo určené náležitosti. Z hlediska formy zákon rozlišuje mezi rozsudkem a usnesením, za samostatnou formu rozhodnutí považuje také platební rozkaz. K obsahovým složkám rozhodnutí patří výrok, který nesmí nikdy chybět, odůvodnění, poučení o opravných prostředcích, poučení o možnosti výkonu rozhodnutí a mnohé formální náležitosti.

Pojem „výkon rozhodnutí“ pochází z dosud platného občanského soudního řádu z roku 1963. Snahou tehdejších reformátorů bylo odstranění vžitého termínu „exekuce“ z československého zákonodárství a zavedení nového názvu „výkon rozhodnutí“. Jak uvádí J. Mikeš: *„Exekuci byla tradičně označována zákonem podložená donucovací činnost postihující osobní i majetkovou sféru jedince a jako taková spojována výlučně s pravomocí soudů“*³. Avšak po přijetí zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekučního řádu) je nutné oba pojmy striktně rozlišovat. Soudy prováděným vykonávacím řízením se pak rozumí samostatný druh civilního procesu. Jeho úkolem je realizovat právo pomocí prostředků státního donucení, nedošlo-li k dobrovolnému plnění.

Za nejdůležitější dokument, upravující základ právního postavení dítěte, můžeme pokládat Úmluvu o právech dítěte. Její čl. 1 objasňuje, že dítětem se rozumí každá lidská bytost mladší osmnácti let, pokud podle právního řádu, jenž se na dítě vztahuje, není zletilosti dosaženo dříve. Dítě musí být při právních úkonech, k nimž není plně způsobilé, zastoupeno zákonným zástupcem. Tento požadavek pramení z § 9 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů. Dle uvedeného ustanovení mají nezletilí způsobilost jen k takovým právním úkonům, které jsou svou povahou přiměřené rozumové a volní vyspělosti odpovídající jejich věku.

Stát zabezpečuje nezletilému dítěti vzhledem k jeho specifickému postavení zvláštní ochranu, vyplývající především z čl. 32 Listiny základních práv a svobod a mezinárodních smluv. Jak předkládá čl. 3 Úmluvy o právech dítěte, při jakékoli činnosti týkající se dětí, ať už uskutečňované veřejnými nebo soukromými zařízeními sociální péče, soudy, správnickými nebo

³ MIKEŠ, Jiří. In WINTEROVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní*. 4. aktualizované vydání, doplněné o předpisy evropského práva. Praha: Linde Praha, 2006, s. 519.

zákonodárnými orgány, musí být předním hlediskem zájem dítěte. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, se zavazují zajistit dítěti takovou ochranu a péči, jaká je nezbytná pro jeho blaho. Co je však blaho či zájem dítěte? Dle M. Hrušákové lze blaho dítěte nejobecněji vymezit jako vytváření prostředí přátelského dětem. Zájem dítěte je spíše v aplikační sféře realizace určitého práva v konkrétní záležitosti vztahující se k dítěti.⁴ Blaho dítěte a nejlepší zájem dítěte musí být posuzovány také s ohledem na právo dítěte na rodinný život ve smyslu čl. 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a v návaznosti na právo na péči obou rodičů garantované v čl. 7 a 9 Úmluvy o právech dítěte a participační práva dítěte zakotvená v čl. 12 téže úmluvy.⁵

Dané ustanovení čl. 12 Úmluvy o právech dítěte určuje státům, které jsou smluvní stranou úmluvy, povinnost zabezpečit dítěti, jenž je schopno formulovat své vlastní názory, právo tyto názory svobodně vyjadřovat ve všech záležitostech, které se jej dotýkají, přičemž se názorům dítěte musí věnovat patřičná pozornost odpovídající jeho věku a úrovni. Dítěti se tedy zaručuje, aby bylo vyslyšeno v každém soudním nebo správním řízení, a to buď přímo, nebo prostřednictvím zástupce anebo příslušného orgánu. Způsob slyšení musí být v souladu s procedurálními pravidly vnitrostátního zákonodárství. Procesní práva dítěte dále rozvádí Evropská úmluva o výkonu práv dětí v hlavě II. Dítě se může domáhat zejména práva dostávat příslušné informace, být konzultováno a moci vyjádřit svůj názor, být informováno o možných důsledcích vyhovění jeho názoru a o možných důsledcích jakéhokoliv rozhodnutí.

Právo dítěte být slyšeno upravuje ve vnitrostátním právu § 31 odst. 3 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů (dále jen zákon o rodině). Postup soudu při zjišťování názoru dítěte, jenž je schopno formulovat svá přání a mínění, obsahuje ustanovení § 100 odst. 4 o. s. ř. Názor nezletilého dítěte soud zjistí primárně jeho výsledkem. Ten může být proveden i bez přítomnosti dalších osob, pokud existuje obava, že by jejich přítomnost mohla ovlivnit dítě do té míry, že by nevyjádřilo svůj skutečný názor. Je nepochybně velmi náročné pro dítě absolvovat výslech u soudu. Vyšší nároky jsou samozřejmě kladeny i na soudce, který výslech provádí.⁶ Výjimečně se dá zjistit názor dítěte prostřednictvím jeho zástupce, znaleckého posudku nebo příslušného orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Při hodnocení výsledku nezletilého dítěte soud přihlíží k věku a rozumové

⁴ HRUŠÁKOVÁ, Milana. In HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo*. 3. přepracované a doplněné vydání. Brno: Masarykova univerzita, nakladatelství Doplněk, 2006, s. 18.

⁵ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. In DRÁPAL, Ljubomír a kol. (eds). *Občanský soudní řád I: § 1 až 200za, komentář*. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 1304 (§ 176 o. s. ř.).

⁶ MELICHAROVÁ, Dita. Postavení nezletilého v civilním právu procesním. In MALACKA, Michal (ed). *Sborník příspěvků z konference Monseho olomoucké právnické dny*. Olomouc: Nakladatelství UP, 2006, s. 278.

vyspělosti dítěte. Zde se nabízí otázka, zda i v jiných způsobech zjištění názoru nezletilého dítěte je nutné, aby soudce přihlížel při hodnocení důkazů k věku a rozumové vyspělosti dítěte. Souhlasně s R. Šínovou mám za to, že v případě znaleckého posudku a zjištění názoru prostřednictvím orgánu sociálně-právní ochrany dětí, kdy se předpokládá zhodnocení situace na základě odborných znalostí a praktických zkušeností, není potřebné názor dítěte podrobovat dalšímu přezkumu.⁷

⁷ ŠÍNOVÁ, Renáta. Několik úvah ke zjišťování skutkového stavu v řízeních ve věcech rodinněprávních. In HRUŠÁKOVÁ, Milana (ed). *Pocita Petru Hlavsovi*. Olomouc: Iuridicum Olomoucense, 2009, s. 227.

3. Historický exkurz do vývoje úpravy výkonu rozhodnutí o výchově nezletilých dětí

3.1 České země do roku 1948

Úprava výchovy dětí a styku s nimi se v 19. století nacházela ve všeobecném občanském zákoníku z roku 1811⁸. Znění § 142 dávalo soudu pravomoc rozhodnout o tom, kdo z rodičů má o děti pečovat a je vychovávat, pokud byli manželé rozvedeni nebo rozloučeni a o výchově se neshodli. Při této činnosti měl soud přihlížet ke zvláštním okolnostem případu, se zřetelem k zájmu dětí, k povolání, osobnostem a vlastnostem manželů a i k příčinám rozvodu nebo rozluky. Zákoník dával soudu též možnost upravit styk dítěte s druhým rodičem. V případě, že se změnila poměry, mohl soud, aniž by byl vázán svými dřívějšími opatřeními nebo dohodou manželů, v zájmu dětí učinit nová nutná opatření.

Na konci 19. století našla exekuce vyjádření v zákoně č. 79/1896 ř. z., exekučním řádu, vedle něhož zde v rámci civilního procesu platil také zákon č. 113/1895 ř. z., civilní řád soudní a zákon č. 217/1896 ř. z., jurisdikční norma.

3.2 Období totalitního státu

V důsledku přijetí Ústavy z roku 1948 došlo k vydání nového občanského soudního řádu č. 142/1950 Sb., založeného na principu jednotného občanského soudního řízení. Vycházelo se z přesvědčení, že obě řízení mají více společného než rozdílného, a že i pro vykonávací řízení platí až na určité výjimky předpisy upravující nalézací řízení. Pro oba druhy řízení je také společná pravomoc soudu rozhodovat v občanskoprávních věcech.⁹ Ustanovení § 251 upravovalo výchovu a výživu dětí. Jestliže rodiče nezletilého dítěte nežili spolu, rozhodl soud o tom, komu se má dítě svěřit do výchovy a jak má každý z rodičů přispívat na jeho výživu. Bylo-li to potřebné, upravil též styk rodičů s dítětem. Exekuci upravené v ustanoveních § 427 až § 569 byla věnována třetí část občanského soudního řádu z roku 1950. Exekuce k vynucení realizace rozhodnutí o výchově nezletilých dětí však nebyla tehdejšími zákonodárci včleněna mezi výše uvedená ustanovení.

Kodex byl závazný do roku 1963, kdy úprava civilního procesu našla vyjádření v dodnes platném zákoně č. 99/1963 Sb., jenž nabyl účinnost 1. dubna 1964. Výkon

⁸ Císařský patent č. 946/1811 Sb. z. s., obecný zákoník občanský.

⁹ MIKEŠ, Jirí. In WINTEROVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní*. 4. aktualizované vydání, doplněné o předpisy evropského práva. Praha: Linde Praha, 2006, s. 520.

rozhodnutí o výchově a styku rodičů s nezletilými dětmi byl upraven v části páté občanského soudního řádu, konkrétně v § 272 a § 273. Před vlastním nařízením výkonu rozhodnutí si předseda senátu předvolal toho, kdo se odmítal podrobit soudnímu rozhodnutí nebo neplnil soudem schválenou dohodu o výchově nezletilých dětí a o úpravě styku s nimi. Poučil ho o následcích neplnění povinností stanovených v rozhodnutí nebo v dohodě. Zpravidla též požádal národní výbor a společenské organizace, aby vedly povinného k dobrovolnému plnění. Pokud zůstala výzva bezvýsledná, ukládal předseda senátu postupně pokuty. Výše jednoho peněžitého trestu nesměla přesahovat 1000 Kčs. Předpokládalo se, že tato citelná majetková sankce bude dostatečně účinná, aby povinného účastníka přinutila ke splnění povinnosti, jež mu byla soudním rozhodnutím uložena.¹⁰ Dále předseda senátu mohl v součinnosti s národním výborem, popřípadě s jinými státními orgány zařídit odnětí dítěte.

3.3 Vývoj po roce 1989

Občanský soudní řád byl mnohokrát novelizován. Po sametové revoluci přineslo významnější změny do výkonu rozhodnutí o výchově nezletilých dětí pět novel. Zákon č. 519/1991 Sb. nahradil předvolání písemnou výzvou. V této výzvě předseda senátu nabádal toho, kdo se odmítal podrobit soudnímu rozhodnutí nebo neplnil soudem schválenou dohodu o výchově nezletilých dětí a o úpravě styku s nimi, k plnění bez nařízení výkonu rozhodnutí. Maximální výše pokuty vzrostla na částku 2000 Kčs. Novela č. 238/1995 Sb. zakotvila do občanského soudního řádu nový § 273a týkající se výkonu rozhodnutí o předběžném opatření. Dalším význačným mezníkem se stala novela č. 202/1997 Sb., jenž pod výkon rozhodnutí o výchově nezletilých dětí zařadila výkon rozhodnutí o navrácení dítěte. Zákon č. 30/2000 Sb. učinil pro výkon rozhodnutí o výchově nezletilých dětí nadále použitelná ustanovení § 270 a § 271 o. s. ř., která upravují režim nákladů vykonávacího řízení, a podstatně rozšířil a modifikoval ustanovení § 273 o. s. ř. Jednotlivé pokuty nesměly přesahovat sumu 50 000 Kč. Soud mohl nařídit výkon rozhodnutí odnětím dítěte i bez předchozí výzvy, bylo-li nepochybné, že výzva nemohla vést povinného k dobrovolnému plnění soudního rozhodnutí nebo soudem schválené dohody o výchově nezletilých dětí a o úpravě styku s nimi anebo rozhodnutí o navrácení dítěte, nebo jestliže by tím bylo splnění soudního rozhodnutí nebo dohody zmařeno. Novela dále výslovně určila, že nařízení výkonu rozhodnutí odnětím dítěte působí „erga omnes“, a umožnila učinit prohlídku bytu a jiných místností povinného nebo jiné

10 SCHILLER, Milan a kol. *Péče o děti v ČSSR*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1971, s. 354.

osoby, dalo-li se předpokládat, že se v nich dítě nachází. Zatím poslední změnu dané problematiky učinil zákon č. 295/2008 Sb., o kterém je pojednáno níže.

4. Výkon rozhodnutí nebo schválené dohody o výchově nezletilých dětí, styku s nimi a o navrácení dítěte

4.1 Vybraná řízení ve věcech péče soudu o nezletilé

Řízení ve věcech péče soudu o nezletilé teorie řadí mezi řízení nesporná. Hlavním cílem a smyslem řízení musí být právě ochrana nejlepších zájmů dítěte. Vedení řízení by proto mělo směřovat ke schválení dohody rodičů soudem.¹¹ Je nepochybné, že tato dohoda bude dodržována více než jiné autoritativní rozhodnutí soudu. V řízení se značně uplatňuje zásada oficiality a vyšetřovací. Meritorní rozhodnutí v záležitostech, které jsou vyjmenovány v § 176 odst. 1 o. s. ř., má formu rozsudku. Ve všech ostatních případech soud rozhoduje usnesením. Ustanovení § 176 odst. 3 o. s. ř. předepisuje soudu, aby v rozsudku o styku rodičů, prarodičů a sourozenců s dítětem, o výchově dítěte nebo o jeho navrácení poučil účastníky o možnosti výkonu rozhodnutí ukládáním pokut či odnětím dítěte podle § 273 o. s. ř. při neplnění povinností stanovených v rozsudku. Žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení podle jeho výsledku. Pokud však okolnosti případu přiznání náhrady nákladů řízení odůvodňují, sdělené pravidlo neplatí.

O výchově nezletilých dětí soud rozhoduje nejčastěji ve spojitosti s budoucím rozvodem rodičů (§ 26 zákona o rodině), dále v případě, kdy rodiče dítěte spolu nežijí a o úpravě výchovy se nedohodnou (§ 50 zákona o rodině). Pokud se rodiče o dítě nemohou starat z objektivních či subjektivních příčin, lze dítě svěřit do výchovy jiné fyzické osoby (§ 45 zákona o rodině), do pěstounské péče (§ 45a až § 45d zákona o rodině), do výchovy poručníka (§ 78 zákona o rodině). Dalšími případy jsou udělení některého z výchovných opatření (§ 43 zákona o rodině), nařízení ústavní výchovy nebo svěření dítěte do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc (§ 46 zákona o rodině), nařízení ochranné výchovy (§ 22, § 93 zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů). Konečně i s řízením o určení otcovství je spojeno řízení o výchově nezletilého dítěte (§ 54 zákona o rodině, § 113 o. s. ř.).

Výchovu dítěte vykonávanou rodiči je třeba vnímat jako součást rodičovské zodpovědnosti, tedy jako výchovu v širším slova smyslu. Právo dítě vychovávat mají oba rodiče ex lege a soud o této věci nerozhoduje. Soud o výchově rodičů rozhoduje tehdy, je-li

¹¹ FRINTOVÁ, Dita. In ŠKÁROVÁ, Marta a kol. (eds). *Občanský soudní řád s vysvětlivkami a judikaturou*. 4. aktualizované vydání podle stavu k 1. 9. 2009. Praha: Linde Praha, 2009, s. 566 (§ 176 o. s. ř.).

nutno určit, s kým bude dítě žít ve společné domácnosti a kdo bude rozhodovat o každodenních, obvyklých věcech dítěte. Jde o osobní péči o dítě, o výchovu v užším slova smyslu, jak konkretizuje Z. Králíčková¹².

Zákon o rodině v ustanovení § 26 rozlišuje výchovu individuální, společnou a střídavou. Vždy záleží na konkrétních okolnostech případu, pro jakou formu výchovy se soud rozhodne. Ústavní soud ve svém nálezu doplnil, že z ústavněprávního pohledu není možné nadřazovat modely fungování vztahů mezi oddělenými rodiči a nezletilými dětmi, které mají orgány veřejné moci zažité, nad zájmem dítěte, který je definován v čl. 3 Úmluvy o právech dítěte. Tyto modely, jakkoliv jsou mnohdy přínosné a použitelné, nemohou postihovat situaci každého jednotlivého nezletilého dítěte. Obecné soudy proto musí ke každému případu přistupovat individuálně a dbát zájmu dítěte.¹³

Při rozhodování o svěřeni dítěte do výchovy soud sleduje atributy stanovené v § 26 zákona o rodině. Rodič musí být způsobilý dítě vychovávat a mít o výchovu zájem. Soud zejména zkoumá zájem dítěte, životní poměry rodičů, citovou orientaci a zázemí dítěte, výchovné schopnosti a odpovědnost rodiče, stabilitu budoucího výchovného prostředí, citové vazby dítěte na sourozence, prarodiče a další příbuzné, hmotné zabezpečení ze strany rodiče. Zároveň soud dbá, aby bylo respektováno právo dítěte na péči obou rodičů a udržování pravidelného styku s nimi a právo druhého rodiče, jemuž nebude dítě svěřeno, na pravidelnou informaci o dítěti.

Svěření dítěte do individuální výchovy jednoho z rodičů znamená rozhodnutí o tom, se kterým z rodičů bude dítě nadále žít ve společné domácnosti. Druhý rodič neztrácí právo rozhodovat o podstatných záležitostech týkajících se dítěte. Toto uspořádání poměrů mezi rodiči a dítětem lze považovat za společnou výchovu, existující již od 1. 1. 1950, od účinnosti zákona o právu rodinném. Společná výchova zavedená novelou č. 91/1998 Sb. je dle M. Hrušákové nepochopením pojmu, neboť soud rozhoduje o něčem, co v okamžiku rozhodování existuje, potvrzuje tedy dosavadní stav.¹⁴ Co se týče střídavé výchovy, souhlasím s Ústavním soudem, že rozhodnutí by mělo vycházet ze společné vůle a dohody rodičů, schopnosti spolu komunikovat a spolupracovat a nezapojovat dítě do svých vzájemných problémů.¹⁵ Nicméně, jak vyplývá z jiného nálezu, na způsob této výchovy nesmí soud rezignovat už tehdy, kdy

¹² KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. In DRÁPAL, Ljubomír a kol. (eds). *Občanský soudní řád I: § 1 až 200za, komentář*. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 1307 (§ 176 o. s. ř.).

¹³ Nález Ústavního soudu ze dne 20. 1. 2005, sp. zn. II ÚS 363/03

¹⁴ HRUŠÁKOVÁ, Milana. In HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. (eds). *Zákon o rodině, zákon o registrovaném partnerství: komentář*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 94 – 95 (§ 26 zákona o rodině).

¹⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 27. 1. 2005, sp. zn. I ÚS 48/04

jeden z rodičů s tímto způsobem výchovy pro forma nesouhlasí. Pokud je takový nesouhlas čistě obstrukční, ničím neodůvodněný, nemůže o něj soud opřít své rozhodnutí.¹⁶ Otázkou však zůstává, jestli by se rodiče v takovém případě byli schopni domluvit.

Řada mezinárodních konvencí obsahuje reciproční práva dítěte a jeho rodičů na styk. Úmluva o právech dítěte v čl. 9 odst. 3 přiznává dítěti odděleného od jednoho nebo obou rodičů právo udržovat pravidelné osobní kontakty s oběma rodiči, ledaže by to bylo v rozporu s jeho zájmy. Rovněž čl. 4 odst. 1 Úmluvy o styku s dětmi zaručuje dítěti a jeho rodičům právo navázat a udržovat vzájemný a pravidelný styk. Ostatně každý má právo na rodinný život vyplývající z čl. 8 odst. 1 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

Ustanovení § 27 zákona o rodině upravuje styk dětí s rodiči, prarodiči a sourozenci. Dohodnou-li se rodiče o styku s dítětem, ingerence soudu není nutná. V opačném případě však soud styk rodičů s dítětem upraví. Pokud je to nezbytné v zájmu dítěte, může být kontakt soudním rozhodnutím omezen, případně zakázán.

Třebaže v českém právním řádu není nikde zakotvena povinnost dítěte se stýkat s rodičem, se kterým nežije ve společné domácnosti, dochází podle T. Dudové často k tomu, že je právo dítěte na styk s rodičem jako povinnost uplatňováno. Soudy ani u starších dětí nerespektují jejich touhu a udělují pokutu za to, že druhý rodič dítě ke styku nepřiměl a vhodně na ně nepůsobil. Předmětná záležitost je tak vymáhána proti vůli dětí.¹⁷ Správný je tak dle mého názoru závěr Krajského soudu v Hradci Králové, že povinnost rodiče dítě ke styku připravit je vhodná tehdy, když nezletilé dítě samo vyjádřilo ochotu se s rodičem stýkat, a přesto ke kontaktu nedocházelo.¹⁸

I v případě úpravy styku bude záležet na konkrétních okolnostech dané situace. Neexistuje žádný vzor pro vymezení intervalů. Je třeba především vyhodnotit individuální potřeby dítěte, jeho názor, přání a další kritéria. Jakékoli uspořádání musí být hlavně v zájmu nezletilého dítěte.¹⁹

O navrácení dítěte soud rozhoduje v případech, kdy je třeba dítě navrátit do země, ve které mělo své obvyklé bydliště bezprostředně před nezákonným přemístěním nebo zadržením. Hmotněprávním základem řízení o navrácení dítěte je Úmluva o

¹⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 23. 2. 2010, sp. zn. III. ÚS 1206/09

¹⁷ DUDOVÁ, Tereza. *Úprava styku s dítětem* [online]. Sociologický ústav AV ČR, © 2005 [cit. 22. května 2010]. Dostupné na <<http://www.soc.cas.cz/info/cz/25067/Uprava-styku-s-ditetem.html>>.

¹⁸ Usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 24. 2. 2003, sp. zn. 25 Co 38/2003

¹⁹ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. In DRÁPAL, Ljubomír a kol. (eds). *Občanský soudní řád I: § 1 až 200za, komentář*. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 1315 (§ 176 o. s. ř.).

občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí a nařízení Brusel II. bis.²⁰ Občanský soudní řád předmětné řízení upravuje zvláště, a to v § 193a an. Jedná se však o právní úpravu značně nedokonalou.²¹

Jelikož si stejně jako J. Křiváčková nedokážu představit jiné případy navrácení dítěte než v důsledku mezinárodních únosů dětí, domnívám se, že ponechání řízení o navrácení dítěte v § 176 odst. 1 o. s. ř. patrně znamená, že půjde o obecnou úpravu, použitelnou tehdy, kdy se nebude jednat o mezinárodní únos v rámci smluvních států Úmluvy.²²

4.2 Uvedení do problematiky výkonu rozhodnutí o výchově nezletilých dětí

Jak poznamenává J. Macur, výkon rozhodnutí o výchově nezletilých dětí je možno považovat za jediný pozůstatek personální exekuce, uplatňované v nezbytně nutném rozsahu v případech, kdy nelze dosáhnout žádaného výsledku exekucí reálnou.²³ J. Stavinohová dodává, že tato personální exekuce je zvláštním druhem civilního soudního výkonu rozhodnutí. Zvláštnost výkonu rozhodnutí o výchově nezletilých dětí vyplývá ze skutečnosti, že se v jeho rámci realizují rozhodnutí, která byla vydána ve věcech péče soudu o nezletilé.²⁴

Výkon rozhodnutí ve věcech nezletilých dětí se od výkonu rozhodnutí v jiných věcech liší řadou specifik. Zákon proto tuto problematiku upravuje samostatně, a to v ustanoveních § 272 a § 273 o. s. ř. Stejně jako nalézací řízení ve věcech péče soudu o nezletilé, patří i vykonávací řízení v této oblasti mezi nesporná řízení. Ve velké míře se zde uplatňuje zásada oficiality, soud tedy podle § 81 odst. 1 o. s. ř. může zahájit řízení i bez návrhu. Řízení je dále osvobozeno od soudních poplatků s ohledem na znění § 11 odst. 1 písm. a), odst. 3 písm. g) zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů.

Jak uvádí A. Tripes, výkon rozhodnutí o výchově nezletilých dětí má i shodné rysy s normálním exekučním řízením. I zde výkon rozhodnutí navazuje na rozhodnutí vydané v nalézacím řízení. Zákon určuje postup, jak může být vynuceno splnění soudního rozhodnutí nebo soudem schválené dohody ve věcech nezletilých dětí. Ostatně rovněž v této oblasti

²⁰ HRUŠÁKOVÁ, Milana, ŠÍNOVÁ Renáta. In DAVID, Ludvík a kol. (eds). *Občanský soudní řád: komentář, I. díl*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, s. 924 (§ 176 o. s. ř.).

²¹ Blíže k tomu ŠÍNOVÁ, Renáta. Několik úvah k řízení o navrácení nezletilého dítěte ve věcech mezinárodních únosů dětí. In WINTEROVÁ, Alena, DVOŘÁK, Pavel (eds). *Pocta Sentě Radvanové k 80. narozeninám*. Praha: ASPI – Wolters Kluwer, 2009, s. 519 – 528.

²² KŘIVÁČKOVÁ, Jana. Řízení o navrácení nezletilého dítěte ve věcech mezinárodních únosů dětí jako „nový“ institut civilního procesu. In HRUŠÁKOVÁ, Milana (ed). *Pocta Petru Hlavsovi*. Olomouc: Iuridicum Olomoucense, 2009, s. 130.

²³ MACUR, Josef. *Kurs občanského práva procesního: exekuční právo*. Praha: C. H. Beck, 1998, s. 6.

²⁴ STAVINOHOVÁ, Jaruška. *Občanské právo procesní: řízení o výkon rozhodnutí, řízení konkursní a vyrovnací, řízení rozhodčí*. Brno: Masarykova univerzita, Doplněk, 1997, s. 14.

dochází k vymození povinností výlučně prostředky státního donucení.²⁵ Povinnosti dané rozhodnutím nebo schválenou dohodou o výchově nezletilých dětí a o úpravě styku s nimi či rozhodnutím o navrácení dítěte však nelze vymáhat exekucí podle exekučního řádu, a to s ohledem na taxativní výčet způsobů exekuce vymezený v ustanovení § 59 odst. 2 tohoto právního předpisu.

Zajímavá situace je ve Slovenské republice, kde byla odstraněna tzv. dvoukolejnost právní úpravy. Z ustanovení § 251 odst. 1 zákona č. 99/1963 Zb., občianskeho súdneho poriadku (dále jen o. s. p.) vyplývá, že návrh na soudní výkon rozhodnutí lze podat pouze ohledně věcí výchovy nezletilých dětí. V ostatních případech může oprávněný podat návrh na vykonání exekuce podle zvláštního zákona. Výkon rozhodnutí o výchově nezletilých dětí upravuje slovenský civilněprocesní právní předpis v § 272 až § 273c.

Činnost soudů v řízení o výkon rozhodnutí dle § 272 a násl. o. s. ř. je bezesporu velice citlivou záležitostí. Hlavními požadavky kladenými na toto řízení je ochrana práv nezletilých dětí, rychlost a efektivita.²⁶ To vše bylo cílem novely občanského soudního řádu č. 295/2008 Sb., která do právní úpravy výkonu rozhodnutí o výchově nezletilých dětí přinesla mnoho změn.

První významná změna se týká poučovací povinnosti soudu o možnosti výkonu rozhodnutí ukládáním pokut nebo odnětím dítěte při neplnění povinností stanovených v rozsudku. Tohoto poučení se účastníkům dostane již v nalézacím řízení ve věcech péče soudu o nezletilé. Ve vykonávacím řízení bude účastník dle ustanovení § 272 odst. 2 o. s. ř. vyzván k plnění povinností a poučen o možnosti výkonu rozhodnutí, jen shledá-li soud zvláštní důvody, nebo nebyl-li ten, kdo neplní soudní rozhodnutí nebo soudem schválenou dohodu o výchově nezletilých dětí a o úpravě styku s nimi anebo rozhodnutí o navrácení dítěte, v rozhodnutí nebo dohodě, poučen o následcích neplnění stanovených povinností. Podle důvodové zprávy k uvedené novele si rodiče mají být vědomi svých povinností vůči dítěti a toho, že opakované poučování ve fázi hrozícího výkonu rozhodnutí není účelné. Poučovací povinnost zachovaná v § 272 odst. 2 o. s. ř. se tak bude vztahovat jen na dříve vydaná rozhodnutí či na výjimečné případy, které musí soud zdůvodnit a kdy se s ohledem na okolnosti dané věci jeví vhodným účastníky poučit opětovně před přistoupením k ukládání

²⁵ TRIPES, Antonín. *Exekuce v soudní praxi*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006, s. 719.

²⁶ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. In DRÁPAL, Ljubomír a kol. (eds). *Občanský soudní řád II: § 201 až 376, komentář*. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 2270 (§ 272, § 273 o. s. ř.).

pokut nebo odnětí dítěte. Ztotožňuji se však s názorem J. Křiváčkové a K. Bartoníčkové, že nevyužití této možnosti je spíše na úkor zájmů dítěte.²⁷

Další koncepční změnou je omezení možnosti ukládání opakovaných pokut. Zákon umožňuje ukládat pokutu opakovaně, jen je-li to účelné.

Nově může soud zvolit alternativu k výkonu rozhodnutí. Je-li to účelné, může i ve vykonávacím řízení uložit účast na mimosoudním smířčím nebo mediačním jednání nebo na rodinné nebo jiné vhodné terapii. Významnou novinkou je stanovení plánu navykacího režimu, je-li to v zájmu dítěte.

Jak plyne z důvodové zprávy, existují situace, kdy ukládání pokut rodiči vede ke zhoršování vztahu k druhému rodiči. Z tohoto důvodu je poslední změnou eventualita čerpání peněžních prostředků k náhradě vynaložených a prokázaných nákladů, slouží-li k uspokojení nezbytných potřeb dítěte, a to do výše částky vymožených pokut.

4.3 Předpoklady a legitimace k řízení

Při výkonu rozhodnutí nebo schválené dohody o výchově nezletilých dětí a o úpravě styku s nimi a při výkonu rozhodnutí o navrácení dítěte se nepoužijí ustanovení § 252 až § 269 o. s. ř.

S ohledem na znění § 251 o. s. ř. je jednou z podmínek řízení existence vykonatelného rozhodnutí neboli titulu. Konkrétně jde o soudní rozhodnutí nebo schválené dohody podle § 26, § 27, § 45, § 46, § 50 zákona o rodině a § 176 o. s. ř. Zmiňuje-li zákon dohody o styku rodičů s dítětem, výkonem rozhodnutí nejsou vynutitelné dohody ve smyslu § 27 odst. 1 zákona o rodině, neboť nepodléhají schválení soudu. Pouze pokud se rodiče nezletilého dítěte, kteří nežijí spolu, popřípadě, jejichž manželství se rozvádí, nedohodli o styku s nezletilým dítětem vůbec a soudní úpravu styku rodiče s nezletilým dítětem vyžaduje zájem na výchově nezletilého dítěte, soud zasáhne.²⁸ Takové dohody proto mohou být způsobilým podkladem výkonu rozhodnutí.

Jak již bylo sděleno výše, řízení je možné zahájit na návrh anebo i bez návrhu. Návrh je zpravidla podán rodičem, kterému svědčí právo na výchovu či styk s dítětem. Patrně postačí, uvede-li v něm, kdo, kdy, jak neplní soudní rozhodnutí, a že se domáhá výkonu

²⁷ KŘIVÁČKOVÁ, Jana, BARTONÍČKOVÁ, Klára. Výkon rozhodnutí ve věcech nezletilých ve světle novely č. 295/2008. In WINTEROVÁ, Alena, DVOŘÁK, Pavel (eds). *Pocta Sentē Radvanové k 80. narozeninám*. Praha: ASPI – Wolters Kluwer, 2009, s. 272.

²⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 3. 10. 1967, sp. zn. Pls 4/67

rozhodnutí o výchově nezletilých dětí.²⁹ Ačkoli by podání bylo obsahově vadné a vady nebyly odstraněny, soud by měl zhodnotit, jestli řízení zahájí sám z úřední povinnosti. V takovém případě vydá zvláštní usnesení podle § 81 odst. 3 o. s. ř.³⁰ Není nutné podávat více návrhů. Soud, který je pověřen ochranou zájmů nezletilých dětí, pokračuje ve výkonu rozhodnutí o výchově nezletilých dětí bez zbytečných průtahů i bez dalších návrhů či podnětů.³¹

Nejvyšší soud správně doplnil, že návrh na výkon rozhodnutí soud zamítne tehdy, pokud nedošlo k porušení povinnosti uložené rozhodnutím nebo jestliže k jejímu porušení došlo z objektivních příčin. Mezi tyto objektivní příčiny bezpochyby patří i onemocnění dítěte. Záleží na konkrétních okolnostech každého případu, zejména na charakteru nemoci, psychickém stavu dítěte v době nemoci, možnosti převozu dítěte k oprávněnému rodiči, zátěži spojené s tímto převozem, způsobu léčby, ale také na schopnosti rodiče se o nemocné dítě postarat, je-li možný styk i v případě onemocnění dítěte.³²

O účastnících řízení platí ustanovení § 94 odst. 1 věta první o. s. ř., neboť tak zákon v § 272 odst. 1 výslovně stanoví. Jsou jimi navrhovatel a ti, o jejichž právech nebo povinnostech má být v řízení jednáno. Uplatní se zde tedy 3. definice účastníků. Nejvyšší soud ve svém usnesení vyslovil, že pasivně legitimovaným je kdokoli, kdo fakticky brání tomu, aby právní poměry podle vykonávaného rozhodnutí byly realizovány, bez ohledu na to, že mu exekuční titul přímo žádnou povinnost neukládá. Výjimkou je jen rozhodnutí o navrácení dítěte, z něhož je pasivně legitimován pouze ten, komu bylo rozhodnutím uloženo dítě navrátit.³³ S tímto závěrem lze zcela souhlasit, neboť takto vymezená legitimace vyplývá z povahy věci. Jak dodává V. Kurka, jestliže by „navrácení“ dítěte bránil někdo jiný, je zpravidla k dispozici titul jiný, totiž rozhodnutí nebo soudem schválená dohoda o výchově dítěte, který je možno ve prospěch osoby, jíž bylo dítě svěřeno do výchovy, vykonat.³⁴

Pokud někdo z těch, o jejichž právech nebo povinnostech má být v řízení jednáno, se neúčastní řízení od jeho zahájení, vydá soud, jakmile se o něm dozví, usnesení, jímž jej přibere do řízení jako účastníka. Podobný postup je též za podmínky, že se řízení účastní někdo, o jehož právech nebo povinnostech se v řízení nejedná. Soud v takovém případě jeho účast v řízení usnesením ukončí (§ 94 odst. 3 a 4 o. s. ř.).

²⁹ TRIPES, Antonín. *Exekuce v soudní praxi*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006, s. 721.

³⁰ KURKA, Vladimír. In KURKA, Vladimír, DRÁPAL, Ljubomír. *Výkon rozhodnutí v soudním řízení*. Praha: Linde Praha, 2004, s. 733.

³¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 11. 1971, sp. zn. 1 Cz 8/71

³² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 2. 2011, sp. zn. 20 Cdo 4498/2009

³³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 6. 2008, sp. zn. 20 Cdo 4896/2007

³⁴ KURKA, Vladimír. In KURKA, Vladimír, DRÁPAL, Ljubomír. *Výkon rozhodnutí v soudním řízení*. Praha: Linde Praha, 2004, s. 732.

Účastníkem řízení je i nezletilé dítě, které ale nemá procesní způsobilost. Musí být proto zastoupeno zákonným zástupcem, popřípadě opatrovníkem. Ustanovení § 37 odst. 1 zákona o rodině stanoví, že žádný z rodičů nemůže zastoupit své dítě, jde-li o právní úkony ve věcech, při nichž by mohlo dojít ke střetu zájmů mezi rodiči a dítětem nebo ke střetu zájmů dětí týchž rodičů. Vzhledem k tomu, že v řízení o výkon rozhodnutí často dochází k takovým případům, bude dítěti ustanoven kolizní opatrovník podle § 37 odst. 2 zákona o rodině. Tímto opatrovníkem obvykle určí soud orgán vykonávající sociálně-právní ochranu dětí.

K výkonu rozhodnutí ve věcech nezletilých je dle § 273 odst. 7 o. s. ř. příslušný soud uvedený v § 88 písm. c), tj. soud, v jehož obvodu má nezletilý na základě dohody rodičů nebo rozhodnutí soudu, popřípadě jiných rozhodujících skutečností své bydliště. Jak specifikuje Instrukce Ministerstva spravedlnosti, Ministerstva vnitra, Ministerstva zdravotnictví, Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy a Ministerstva práce a sociálních věcí ze dne 5. 4. 2007 č. j. 142/2007-ODS-Org, kterou se upravuje postup při výkonu soudních rozhodnutí o výchově nezletilých dětí (dále jen Instrukce o postupu při výkonu rozhodnutí o výchově dětí) bydlištěm dítěte není místo, kde dítě nahodile je, např. následkem svémocného opatření některého z rodičů. Bydlištěm dítěte je tedy místo, kde se dítě nachází trvale.

Jako soud prvního stupně věc projednává a rozhoduje dle ustanovení § 9 odst. 1 o. s. ř. okresní soud.

4.4 Činnost soudu před nařízením výkonu rozhodnutí

Účelem postupů uvedených v § 272 odst. 2 a 3 o. s. ř. je dosáhnout dobrovolného plnění soudních rozhodnutí nebo soudem schválených dohod ve věcech nezletilých dětí. Snahou je předcházet samotnému výkonu rozhodnutí, který je pro všechny zúčastněné bezpochyby traumatizující.

Je otázkou, do jaké míry k tomu přispěla změna prosazená novelou občanského soudního řádu č. 295/2008 Sb. Restrikce uložení výzvy k dobrovolnému plnění povinností a poučení o možnosti výkonu jen na ojedinělé případy je spíše krokem opačným. Dle účinného znění zákona se ve vykonávacím řízení dostane účastníkům řízení poučení pouze tehdy, shledá-li soud zvláštní důvody, nebo nebyl-li ten, kdo neplní soudní rozhodnutí nebo soudem schválenou dohodu o výchově nezletilých dětí a o úpravě styku s nimi anebo rozhodnutí o navrácení dítěte, v rozhodnutí či dohodě poučen o následcích neplnění stanovených povinností. Důvodová zpráva vysvětluje, že eventuality poučení je nutné zachovat z důvodu existence dříve vydaných rozhodnutí a dále pro „*výjimečné případy, které musí soud*

zdůvodnit, a kdy se s ohledem na okolnosti dané věci jeví vhodným účastníky poučít opětovně před přistoupením k ukládání pokut nebo odnětí dítěte“.

Slovenský občianský súdny poriadok v § 272 odst. 2 ukládá soudu povinnost písemně vyzvat toho, kdo dobrovolně neplní vykonatelné rozhodnutí, aby se mu podrobil. V této výzvě upozorní též na následky neplnění povinností stanovených v rozhodnutí. V rámci výchovného působení na povinného je výzva na rozdíl od české právní úpravy obligatorní činností soudu.

Přesto může nastat situace, kdy se povinný podrobí soudnímu rozhodnutí, a nebude důvod nařizovat vlastní výkon rozhodnutí. Zůstává zde ale zahájené řízení. Dle mínění A. Tripese není způsob ukončení zahájeného řízení o výkon rozhodnutí v soudní praxi jednoznačně vyřešen. Vyskytují se různé přístupy, jak postupovat dále. První možností je zastavení řízení. Tento postup se jeví jako vhodný a účelný zejména v případech jednorázového výkonu. Naopak při opakujících se úkonech se ukazuje příhodnější již zahájené řízení neukončovat. Jestliže po delší době nastane opět porušení povinnosti, soud bude pokračovat v dříve zahájeném řízení, aniž by musel být podán nový návrh na zahájení řízení anebo by soud musel sám takové řízení znovu zahájit podle § 81 odst. 3 o. s. ř.³⁵ Nastolené řešení se zdá být účelné a vhodné, zejména se zřetelem na rychlou ochranu porušených práv.

Mimoto bych doplnila, že výzva soudu ve smyslu ustanovení § 272 odst. 2 o. s. ř. nemá povahu soudního rozhodnutí, proti kterému by byl přípustný opravný prostředek. Jde o zvláštní opatření soudu, které má přispět k dobrovolnému splnění povinností, ale není rozhodnutím soudu ve vlastním slova smyslu.³⁶

Soud může účastníka, jenž neplní soudní rozhodnutí nebo soudem schválenou dohodu, také upozornit na případný trestní postih dle § 337 odst. 4 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku, ve znění pozdějších předpisů (dále jen trestní zákoník).

Občanský soudní řád dále dává v § 272 odst. 3 soudu možnost, aby zvážil, zda požádá příslušný orgán sociálně-právní ochrany dětí, aby vedl povinného k dobrovolnému plnění rozhodnutí či soudem schválené dohody, aniž by bylo nutno nařizovat výkon rozhodnutí. Souhlasím s V. Kurkou, že jde o krok, k němuž soud přistoupí, jen lze-li očekávat smysluplnost a efektivnost daného postupu. V opačném případě se spíše obrací proti cíli, jenž

³⁵ TRIPES, Antonín. *Exekuce v soudní praxi*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006, s. 725 – 726.

³⁶ Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 10. 10. 1997, sp. zn. 6 Co 2499/97

je řízením o výkon rozhodnutí sledován, neboť působení orgánu sociálně-právní ochrany dětí je spojeno s jistým časovým nákladem.³⁷

4.5 Nařízení výkonu rozhodnutí

4.5.1 Obecná ustanovení o nařízení výkonu rozhodnutí

I při nařizování výkonu rozhodnutí podle § 272 a § 273 o. s. ř. exekuční soud vychází zejména ze zkoumání materiálních a formálních předpokladů vykonatelnosti rozhodnutí, kterým se ukládá povinnost a zakládají práva. Zásada uvedená v § 154 odst. 1 o. s. ř., podle níž je pro rozhodnutí rozhodující stav v době jeho vyhlášení, platí v řízení o výkonu rozhodnutí jen omezeně, a uplatní se jen tehdy, pokud exekuční soud provádí dokazování. Soud tedy nemůže při výkonu rozhodnutí zkoumat důvody a správnost vykonávaného rozhodnutí a nemůže ani hodnotit jeho povahu či formu nad rámec právě předpokladů vykonatelnosti.³⁸ Nicméně, jak správně zdůrazňují J. Kriváčková a K. Bartoníčková, „*pro řízení ve věcech péče soudu o nezletilé není obvyklé na rozdíl od jiných řízení typické jednorázové řešení věci, naopak soud péče o nezletilé má přímo povinnost ex offio reagovat na případné změny rozhodné pro úpravu poměrů nezletilého dítěte, a to až do jeho zletilosti*“³⁹. Změnu rozhodnutí nebo dohody rodičů o výkonu jejich rodičovských práv a povinností může soud provést při změně poměrů i bez návrhu, jak shodně stanoví § 28 zákona o rodině a § 163 odst. 2 o. s. ř.

Jak vymezil ve svém rozhodnutí Nejvyšší soud, „*jedním z předpokladů nařízení výkonu rozhodnutí je materiální vykonatelnost podkladového rozhodnutí, tj. vykonatelnost z hlediska obsahových náležitostí, jimiž jsou určitost, srozumitelnost a přesnost v označení subjektů práv a povinností i ve vyjádření uložené povinnosti, o jejíž nucený výkon jde, případně vzájemné povinnosti oprávněného, na jejíž splnění je vázáno plnění povinného*“⁴⁰.

K otázce materiální vykonatelnosti rozsudku o úpravě styku s nezletilým dítětem se vyjádřil Nejvyšší soud ve svém dalším rozhodnutí: „*Je nespornou procesní zásadou požadavek, aby vykonávané rozhodnutí bylo z hlediska materiální vykonatelnosti natolik určité, aby jak straně oprávněné, tak také straně povinné, byl jednoznačně zřejmý a zcela*

³⁷ KURKA, Vladimír. In KURKA, Vladimír, DRÁPAL, Ljubomír. *Výkon rozhodnutí v soudním řízení*. Praha: Linde Praha, 2004, s. 734.

³⁸ Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 17. 9. 1998, sp. zn. 16 Co 230/98

³⁹ KŘIVÁČKOVÁ, Jana, BARTONIČKOVÁ, Klára. Problematické aspekty využití institutu předběžných opatření ve věcech péče soudu o nezletilé při změně poměrů. *Právní rozhledy*, 2009, č. 3, s. 102.

⁴⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 1. 2005, sp. zn. 20 Cdo 68/2004

*určitý rozsah a obsah rozhodnutím autoritativně nastolených, popř. deklarovaných práv a povinností, které jim svědčí, popř. které jim jdou k tíži. (...) Požadavku materiální vykonatelnosti rozsudku vykonávaného v režimu § 273 o. s. ř. tak odpovídá potřeba výslovné a jednoznačné specifikace počátku realizace opakovaných styků s nezletilou nebo výslovné vymezení, zda se bude opakovaný styk otce s nezletilou realizovat v sudé nebo liché týdny.*⁴¹

Soud nařídí výkon rozhodnutí usnesením, které je vykonatelné doručením, popřípadě uplynutím lhůty k zaplacení pokuty (§ 171 o. s. ř.). Nařizuje-li se odnětí dítěte, doručuje se povinnému usnesení o nařízení výkonu rozhodnutí v době provádění výkonu rozhodnutí. Účastníkům, kteří nebyli v té době přítomni, soud dodatečně doručí usnesení o nařízení výkonu rozhodnutí společně s vyrozuměním o jeho provedení (§ 3 Instrukce o postupu při výkonu rozhodnutí o výchově dětí). Proti usnesení, jímž se realizuje výkon rozhodnutí, může být podáno odvolání.

Ustanovení § 273 odst. 1 o. s. ř. ve znění účinném do 30. 9. 2008 umožňovalo soudu volbu mezi dvěma rovnocennými alternativami výkonu rozhodnutí o výchově nezletilých dětí a nestanovilo požadavek, aby byla ve všech případech nejprve uložena pokuta.⁴² Nejvyšší soud judikoval, že hledisko efektivity způsobu provedení výkonu rozhodnutí je nutno mít za standardní. Není oprávněný názor, že před exekučním způsobem přímého fyzického odnětí dítěte má aplikační přednost způsob výkonu rozhodnutí ukládáním pokut.⁴³ Nastává otázka, zda i v současnosti je možné přistoupit k výkonu rozhodnutí dle § 273 odst. 3 o. s. ř. ihned. Zákon určuje, že jedině tehdy, zůstane-li postup soudu ukládáním pokut, případně stanovením mimosoudního jednání či terapie nebo plánu navykacího režimu, bezvýsledný. Ačkoliv důvodová zpráva k novele č. 295/2008 Sb. upozorňuje na zachování možnosti pokutu neukládat a přímo přistoupit k výkonu rozhodnutí odnětím dítěte, právní úprava od té předchozí trvá na prvním uložení pokuty. Toto pokládám shodně s L. Westphalovou za velký nedostatek novely občanského soudního řádu.⁴⁴

Co se týče způsobů výkonu rozhodnutí ve slovenské právní úpravě, zákon poskytuje soudci oprávnění, aby podle okolností konkrétní věci a svého uvážení přikročil k nařízení výkonu rozhodnutí buď ukládáním pokut, nebo odnětím dítěte. K nařízení výkonu rozhodnutí ukládáním pokut nelze však oproti nařízení výkonu rozhodnutí reálným vynucením

⁴¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 11. 2005, sp. zn. 20 Cdo 1693/2005

⁴² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 3. 2006, sp. zn. 5 Tdo 1628/2005

⁴³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 13. 7. 2005, sp. zn. 20 Cdo 746/2005

⁴⁴ WESTPHALOVÁ, Lenka. Poznámka k nové právní úpravě výkonu rozhodnutí o výchově nezletilých dětí. In HRUŠÁKOVÁ, Milana (ed). *Pocita Petru Hlavsovi*. Olomouc: Iuridicum Olomoucense, 2009, s. 316.

povinnosti přistoupit ihned. V prvním případě musí soudce nejdříve povinnému adresovat výzvu k dobrovolnému plnění.

4.5.2 Výkon rozhodnutí uložením pokuty

Dle § 273 odst. 1 o. s. ř. soud nařídí výkon rozhodnutí uložením pokuty proti tomu, kdo neplní dobrovolně soudní rozhodnutí nebo soudem schválenou dohodu o výchově nezletilých dětí, popřípadě o úpravě styku s nimi anebo rozhodnutí o navrácení dítěte. Výše jednotlivé pokuty je omezena horní hranicí, a to 50 000 Kč. Aby, jak uvádí důvodová zpráva k novele č. 295/2008 Sb., nedocházelo k formalistickému postupu ze strany soudů, lze nařídít pokutu opětovně jen za podmínky, že je to účelné. Soud musí vždy v rozhodnutí zdůvodnit, proč považuje opakované uložení pokuty za optimální postup ve věci. Bude se jednat o situace, kdy opětovné uložení pokuty povede k dobrovolnému plnění povinností stanovených v rozhodnutí povinným. Lhůta k zaplacení začíná běžet od doručení usnesení anebo, na základě rozhodnutí soudu, od právní moci usnesení. Vymožené pokuty připadají státu a soud je eviduje.

Při stanovení výše pokuty soud přihlíží k osobním a majetkovým poměrům „povinného“.⁴⁵ Je možné zcela jistě předvídat situace, kdy by stanovená pokuta účinným vykonávacím nástrojem nebyla. Lze-li však očekávat sledovaný exekuční účinek, soudu nic nebrání pokutu uložit. Určení výše pokuty je velice individuální záležitostí, vždy bude záležet na konkrétních okolnostech případu. Podle mnohých rozhodnutí jsou nejčastěji pokuty ukládány v rozmezí částek 5 000 – 10 000 Kč.⁴⁶

Aby toto opatření mohlo být efektivním donucovacím prostředkem, je zapotřebí zajistit co nejrychlejší vymožení pokuty. Jak trefně podotýká A. Tripes, je pochopitelně nutné, aby uložení pokuty nezůstalo pouze na „papíře“.⁴⁷

Na návrh zákonného zástupce nebo opatrovníka nezletilého dítěte lze na základě rozhodnutí soudu čerpat peněžní prostředky k náhradě vynaložených a prokázaných nákladů, slouží-li k uspokojení nezbytných potřeb dítěte, a to do výše částky vymožených pokut. Účelem tohoto ustanovení je více motivovat účastníky řízení k dobrovolnému plnění jejich povinností, aniž by tím docházelo k újmě na straně dítěte. Jak nazývá důvodová zpráva,

⁴⁵ KURKA, Vladimír. In KURKA, Vladimír, DRÁPAL, Ljubomír. *Výkon rozhodnutí v soudním řízení*. Praha: Linde Praha, 2004, s. 736.

⁴⁶ Například usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 1. 2008, sp. zn. 20 Cdo 660/2007, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. 2. 2010, sp. zn. 20 Cdo 1120/2008, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 12. 2010, sp. zn. 20 Cdo 215/2009

⁴⁷ TRIPES, Antonín. *Exekuce v soudní praxi*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006, s. 728.

plnění je refundační, tj. bude poskytnuto až na základě skutečně vynaložených a prokázaných nákladů. Zákon nicméně dále uvádí, že soud čerpání peněžních prostředků zástupci nezletilého dítěte nepřizná v případech, kdy soudní rozhodnutí nebo dohoda nejsou dobrovolně plněny. Vzhledem k tomu, že potenciální refundační plnění je žadateli poskytováno z vlastních prostředků soudu, předpokládám shodně s J. Křiváčkovou a K. Bartoníčkovou, že soud bude poskytnutí peněžních prostředků důkladně zvažovat.⁴⁸

4.5.3 Alternativy k výkonu rozhodnutí

V současné době občanský soudní řád dává soudu možnost zvolit alternativy k výkonu rozhodnutí, a to buď uložit účast na mimosoudním smírčím nebo mediačním jednání nebo na rodinné nebo jiné vhodné terapii či stanovit plán navykacího režimu. K samotnému výkonu rozhodnutí tak vůbec nemusí dojít. Závěr, že se jedná o alternativní metody řešení rodičovských sporů, vyplývá z důvodové zprávy k novele č. 295/2008 Sb. Zákon tyto varianty naopak pojímá jako další způsoby výkonu rozhodnutí. Je zřejmé, že cílem těchto kroků je aplikace výkonu rozhodnutí v co nejmenším počtu případů. Naopak je zde snaha o smírné vyřešení sporů o nezletilé děti.

Účast na mimosoudním smírčím nebo mediačním jednání nebo na rodinné nebo jiné vhodné terapii může soud uložit na dobu nejvýše 3 měsíců. L. Westphalová míní, že na rozdíl od nalézacího řízení, kde má tato mimosoudní mediace jistě své opodstatnění, uplatnění ve vykonávacím řízení patrně nenajde.⁴⁹ Lze-li však očekávat pozitivní výsledek, domnívám se, že mediační postup je užitečnou věcí. Soudce musí především zvážit, zda mimosoudní jednání bude v zájmu dítěte. Již dříve se ve svém článku S. Radvanová zmínila o tom, že rodinná mediace se hodí k urovnání citlivých emocionálních problémů obklopujících rodinné záležitosti lépe, než právní mechanismy. Mediační systémy mají směřovat k tomu, aby byly chráněny nejlepší zájmy a blaho dětí.⁵⁰

Důvodová zpráva k novele uvádí, že soud může účastníkům uložit účast na takové terapii jen tehdy, je-li zajištěn způsob financování mimosoudního řízení nebo terapie. Náklady buď převezmou rodiče a soudu podají doklad o zaplacení předpokládaných nákladů anebo rodiče předloží soudu smlouvu se zařízením, které bude mimosoudní jednání nebo terapii

⁴⁸ KŘIVÁČKOVÁ, Jana, BARTONÍČKOVÁ, Klára. Výkon rozhodnutí ve věcech nezletilých ve světle novely č. 295/2008. In WINTEROVÁ, Alena, DVOŘÁK, Pavel (eds). *Pocita Sentě Radvanové k 80. narozeninám*. Praha: ASPI – Wolters Kluwer, 2009, s. 275.

⁴⁹ WESTPHALOVÁ, Lenka. Poznámka k nové právní úpravě výkonu rozhodnutí o výchově nezletilých dětí. In HRUŠÁKOVÁ, Milana (ed). *Pocita Petru Hlavsovi*. Olomouc: Iuridicum Olomoucense, 2009, s. 316.

⁵⁰ RADVANOVÁ, Senta. Význam rodinné mediace. *Právo a rodina*, 2001, č. 6, s. 10 – 11.

realizovat. Aktivní spolupráce rodičů je tak předpokladem uložení účasti na rodinné mediaci. Uvedené je dle mého názoru ku prospěchu věci.

Plán navykacího režimu je druhou variantou k výkonu rozhodnutí. Soud by k ní měl přikročit, jen je-li to v zájmu dítěte a nejsou-li dány podmínky pro změnu rozhodnutí podle § 163 odst. 2 o. s. ř. Dané ustanovení dovoluje změnu rozsudků o výchově a výživě nezletilých dětí a o přiznání, omezení nebo zbavení rodičovské zodpovědnosti nebo o pozastavení jejího výkonu, pokud se změní poměry. Možné postupy, jakými si to soud zhodnotí, uvádí J. Křiváčková a K. Bartoníčková: Zaprvé vykonávací soud vyčká, až o této věci rozhodne soud v nalézacím řízení. Druhou možností je, že si tuto záležitost posoudí sám po uskutečněním dokazování. Poslední uvedené se jeví jako nejvhodnější způsob řešení se zřetelem na požadavek rychlosti v tomto řízení.⁵¹

Účelem stanovení plánu navykacího režimu je postupné navazování kontaktů, respektive obnova vazeb s rodičem, od kterého bylo dítě po delší dobu odloučeno, obvykle proti jeho vůli.⁵² Plán se tedy dle zákona určí tak, aby byl umožněn postupný kontakt dítěte s osobou oprávněnou ke styku s ním. Předtím si soud většinou opatří odborné vyjádření o vhodnosti, obsahu, rozsahu a době trvání navykacího režimu. Soud musí plnění plánu sledovat. V případě, že kontrolu neprovádí sám, pověří dohledem vhodnou osobu nebo zařízení.

Jak usuzuje A. Kotřecová, předmětná možnost soudu má mimořádný význam. Ačkoliv skrývá i úskalí, především potřebu dostatečně vybaveného personálu a řádné a pravidelné zabezpečení kontroly chodu plánu navykacího režimu, sleduje též prvek psychologický a sociologický, který je tak důležitý v rodinněprávních vztazích.⁵³ Mám za to, že tento institut je způsobilý plnit účel řízení o výkonu rozhodnutí o výchově nezletilých dětí, kterým je zvláště zájem nezletilého dítěte.

Nastane-li situace, kdy soud zjistí porušování plánu některým z účastníků řízení, které má vliv na účel navykacího režimu, nebo dospěje k závěru, že navykací režim neplní svůj účel, plán zruší a přistoupí k výkonu rozhodnutí odnětím dítěte. Nebude tak již moci nařídit výkon rozhodnutí uložením pokuty. Vzhledem k tomu, že soud ještě před stanovením plánu

⁵¹ KŘIVÁČKOVÁ, Jana, BARTONIČKOVÁ, Klára. Výkon rozhodnutí ve věcech nezletilých ve světle novely č. 295/2008. In WINTEROVÁ, Alena, DVOŘÁK, Pavel (eds). *Pocta Sentē Radvanové k 80. narozeninám*. Praha: ASPI – Wolters Kluwer, 2009, s. 274.

⁵² KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. In DRÁPAL, Ljubomír a kol. (eds). *Občanský soudní řád II: § 201 až 376, komentář*. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 2273 (§ 272, § 273 o. s. ř.).

⁵³ KOTRECOVÁ, Alexandra. In ŠÍNOVÁ, Renáta a kol. *Řízení ve věcech rodinněprávních v České republice, Slovenské republice a Německu a jejich aktuální problémy*. Praha: Leges, 2010, s. 262.

navykacího režimu povinně zkoumá, jestli nedošlo ke změně poměrů, ukládání pokut by nepochybně nevedlo k dobrovolnému plnění. Jiné řešení než přistoupení k výkonu rozhodnutí odnětím dítěte není proto myslitelné.

V případě bezvýslednosti mediačního jednání je soudu možnost nařídit výkon rozhodnutí uložením pokuty ponechána. Domnívám se však shodně s J. Křiváčkovou a K. Bartoníčkovou, že ani v tomto případě by ukládání pokut nebylo účelné.⁵⁴

4.5.4 Výkon rozhodnutí odnětím dítěte

Soudy přistupují k odnětí dítěte spíše výjimečně, vždyť takto závažný krok je pro dítě pokaždé nadměru traumatizujícím zážitkem. Rodiče by se proto měli snažit, aby k tomuto krajnímu řešení nedošlo. Na druhou stranu, jak poznamenává T. Dudová, existují rodiče, kteří jsou si opatrného a váhavého přístupu soudů k výkonu rozhodnutí odnětím dítěte vědomi a využívají čas k manipulaci dítěte proti druhému rodiči a rozvíjení antipatií vůči němu. Logicky pak mezi druhým rodičem a dítětem nastane odcizení. Rodiče jednoduše spoléhají na to, že soud k výkonu rozhodnutí odnětím dítěte nepřikročí, neboť by to bylo v rozporu se zájmem dítěte. Avšak bezdůvodné nerespektování soudního rozhodnutí může mít za následek případné zahájení trestního stíhání pro trestný čin maření výkonu úředního rozhodnutí ve smyslu § 337 odst. 4 trestního zákoníku.⁵⁵

Tohoto trestného činu se dopustí ten, kdo poté, co proti němu byla bezvýsledně použita opatření v občanském soudním řízení směřující k výkonu rozhodnutí soudu nebo soudem schválené dohody o výchově nezletilých dětí, včetně úpravy styku s dítětem, maří výkon takového rozhodnutí nebo dohody, nebo kdo se dopustí závažného jednání, aby zmařil výkon rozhodnutí jiného orgánu veřejné moci týkajícího se výchovy nezletilých dětí. Opatřeními v občanském soudním řízení se chápou způsoby donucení, jichž lze dle § 273 o. s. ř. použít k výkonu rozhodnutí o výchově nezletilých dětí.⁵⁶ Subjektem tohoto trestného činu může být nejen každý, proti němuž směřuje výkon rozhodnutí, ale i jakákoli jiná osoba. Po subjektivní stránce se vyžaduje úmysl.⁵⁷

⁵⁴ KŘIVÁČKOVÁ, Jana, BARTONÍČKOVÁ, Klára. Výkon rozhodnutí ve věcech nezletilých ve světle novely č. 295/2008. In WINTEROVÁ, Alena, DVOŘÁK, Pavel (eds). *Pocta Sentē Radvanové k 80. narozeninám*. Praha: ASPI – Wolters Kluwer, 2009, s. 274.

⁵⁵ DUDOVÁ, Tereza. *Úprava styku s dítětem* [online]. Sociologický ústav AV ČR, © 2005 [cit. 22. května 2010]. Dostupné na <<http://www.soc.cas.cz/info/cz/25067/Uprava-styku-s-ditetem.html>>.

⁵⁶ ŘÍHA, Jiří. In JELÍNEK, Jiří a kol. (eds). *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. Praha: Leges, 2009, s. 408 (§ 337 trestního zákoníku).

⁵⁷ NAVRÁTILOVÁ, Jana. In JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. Praha: Leges, 2009, s. 771.

Lze snad jen doplnit, že není porušením zákazu opakovaného postihu za tentýž skutek („ne bis in idem“), jestliže bylo vůči povinné osobě, která neumožnila styk dítěte s oprávněnou osobou podle rozhodnutí soudu, uplatněno jednak opatření v občanském soudním řízení a jednak za stejné jednání i trestní postih za trestný čin maření výkonu rozhodnutí.⁵⁸

Zůstane-li mírnější postup soudu bezvýsledný, nařídí soud podle § 273 odst. 3 o. s. ř. výkon rozhodnutí odnětím dítěte proti tomu, u koho podle rozhodnutí nebo dohody nemá být, a jeho předání tomu, komu bylo podle rozhodnutí nebo dohody svěřeno nebo má být navraceno, anebo tomu, komu rozhodnutí nebo dohoda přiznávají právo na styk s dítětem po omezenou dobu.

Nařízení výkonu rozhodnutí tímto způsobem je závazné pro každého. Působí nejen vůči povinnému, ale proti každému, kdo se odmítá podrobit rozhodnutí. Důvodem je skutečnost, že dítě se může nacházet u prarodičů, souseda, může být ve škole.⁵⁹

Zákon dále uvádí, že soud jej provede v součinnosti s příslušnými státními orgány. Jde zejména o orgány sociálně-právní ochrany dětí a orgány Policie České republiky. Spolupráci těchto orgánů vymezuje Instrukce o postupu při výkonu rozhodnutí o výchově dětí.

Podmínkou pro faktický výkon rozhodnutí odnětím dítěte je zjištění, kde se nezletilý nachází. Z tohoto důvodu, vyžaduje-li to provedení výkonu rozhodnutí, je ten, kdo provádí výkon, oprávněn učinit prohlídku bytu a jiných místností povinného nebo jiné osoby, jestliže je možné předpokládat, že se v nich dítě nachází. Za tím účelem je oprávněn zjednat si přístup do bytu a jiné místnosti povinného nebo jiné osoby. Osoby jsou povinny tento přístup umožnit.

Jak bylo předestřeno výše, k výkonu rozhodnutí odnětím dítěte lze dle aktuální právní úpravy přikročit až v případě, že ukládání pokut, eventuálně stanovení mediačního jednání či terapie nebo plánu navykacího režimu není úspěšné.

4.6 Provedení výkonu rozhodnutí

Novela občanského soudního řádu č. 295/2008 Sb. rozšířila § 14 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů (dále jen zákon o sociálně-právní ochraně), o nové odstavce 5 až 8. Ty upravují povinnosti orgánů sociálně právní

⁵⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 7. 7. 2005, sp. zn. 8 Tdo 806/2005

⁵⁹ JIRMANOVÁ, Miroslava. In DAVID, Ludvík a kol. (eds). *Občanský soudní řád: komentář, II. díl*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, s. 1461 (§ 273 o. s. ř.).

ochrany dětí, kterými zde jsou obecní úřady obcí s rozšířenou působností a osoby účastníci se provádění výkonu rozhodnutí.

Vyhláška Ministerstva spravedlnosti České republiky č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy, ve znění pozdějších předpisů (dále jen Jednací řád soudní) ve svém § 45 odst. 2 stanoví, že úkony, jež vyžaduje výkon rozhodnutí, provádějí zaměstnanci určení k tomu rozvrhem práce (vykonavatelé). Dle § 46 odst. 2 písm. b) Jednacího řádu soudního pak vykonavatel provádí úkony spojené s odnětím dítěte. Ustanovení § 68 odst. 1 Jednacího řádu soudního ještě konkrétněji instruuje, že soudním vykonavatelem může být předsedou soudu určen i vyšší soudní úředník, soudní tajemník nebo asistent soudce.

Bližší informace o realizaci výkonu soudních rozhodnutí o výchově nezletilých dětí podává Instrukce o postupu při výkonu rozhodnutí o výchově dětí s doplněním, že výkon rozhodnutí může soudce provést sám. Soudce je oprávněn dávat soudnímu vykonavateli závazné pokyny k postupu a způsobu provedení výkonu rozhodnutí.

Je nezbytné důsledně dbát ochrany práv a zájmů dítěte. Orgány a osoby účastníci se provádění výkonu rozhodnutí jednají ve vzájemné spolupráci s cílem dosažení vynucení povinnosti uložené soudním rozhodnutím. Jejich snahou je přimět povinného, aby se soudnímu rozhodnutí podrobil dobrovolně. Jestliže to nevyklučují okolnosti případu, udělují dítěti potřebné vysvětlení nastalé situace. Konají tak samozřejmě s ohledem na věk a rozumovou vyspělost dítěte. Orgán sociálně-právní ochrany dětí poskytne nebo obstará odbornou pomoc dítěti, rodičům či jiným osobám odpovědným za výchovu dítěte, je-li to třeba. V řízení by nemělo docházet ke zbytečným průtahům, tudíž orgány a další osoby postupují s maximální možnou rychlostí.

Než soudní vykonavatel přikročí k vlastnímu výkonu rozhodnutí, projedná průběh s příslušným orgánem sociálně-právní ochrany dětí. Orgán sociálně-právní ochrany dětí eventuálně upozorní na nutnost zajištění zvláštních podmínek a poskytne potřebnou součinnost při jejich zajišťování. Vedle toho je povinen na žádost soudu zabezpečit účast svého pracovníka, a to i tehdy, uskutečňuje-li se výkon rozhodnutí mimo stanovenou pracovní dobu. Pracovník orgánu sociálně-právní ochrany dětí, jenž se účastní výkonu rozhodnutí, může doporučit pokračování v provádění výkonu jindy. Musí se však jednat o odůvodněný případ, například dítěti by hrozila vážná újma na zdraví. Povinnost zajistit na požádání soudu přítomnost zaměstnance orgánu sociálně-právní ochrany dětí vyplývá nejen ze zmíněné Instrukce o postupu při výkonu rozhodnutí o výchově dětí, ale i z ustanovení § 14 odst. 4 zákona o sociálně-právní ochraně dětí a konečně také z § 273 odst. 3 o. s. ř. Jak poznamenává

V. Novotná, pokud je tento požadavek uveden v usnesení soudu o nařízení výkonu rozhodnutí, je to legitimní a vynutitelný nárok soudu.⁶⁰

Dále se Instrukce věnuje postupu při výkonu rozhodnutí o nařízené ústavní výchově nebo uložené ochranné výchově. Při této realizaci sdělí orgán sociálně-právní ochrany dětí soudu termín možného provedení výkonu a označí ústav, kde bude ústavní či ochranná výchova uskutečněna. Mezi další úkoly orgánu sociálně-právní ochrany dětí patří obstarání lékařského posudku o zdravotní způsobilosti dítěte k umístění do ústavu, písemného vyjádření lékaře o aktuálním zdravotním stavu dítěte, dokladů potřebných k převzetí dítěte zařízeními a nutné oděvní součástky pro přepravu dítěte. Soudní vykonavatel opatří dopravu dítěte do ústavu.

Výkon rozhodnutí může být proveden i v době, kdy se dítě nachází ve škole nebo jiném školském zařízení. Instrukce o postupu při výkonu rozhodnutí o výchově dětí stanoví, že soudní vykonavatel o tom nejprve uvědomí ředitele nebo učitele dítěte. Zároveň požádá, aby dítě bylo na výkon připraveno a aby se ho neúčastnily ostatní děti. Nachází-li se dítě v čase výkonu rozhodnutí ve zdravotnickém zařízení, uvědomí soudní vykonavatel o chystaném úkonu zdravotnické zařízení a zařídí vydání dítěte při propuštění jen tomu, komu bylo svěřeno do výchovy.

Pozornost podle A. Tripese zasluhují situace, kdy po nařízení výkonu rozhodnutí dojde v rámci nalézacího řízení ke změně rozhodnutí dle ustanovení § 26 až § 28 zákona o rodině a § 163 odst. 2 o. s. ř. Dotkne-li se změna rozhodnutí výchovy nezletilého dítěte, soud nebude moci pokračovat v zahájeném vykonávacím řízení. Ačkoli tady neplatí § 268 odst. 1 písm. b) o. s. ř., předchozí rozhodnutí nebude možno nuceně vykonávat. Nové rozhodnutí o výchově dítěte by se dalo vykonat podle § 272 a § 273 o. s. ř. na základě nového návrhu či nového usnesení o zahájení řízení o výkonu rozhodnutí dle § 81 odst. 3 o. s. ř. Co se týče styku, mohou nadejít dvě okolnosti. Zaprvé bude lze i při změně původního rozhodnutí o styku rodiče s nezletilým dítětem zachovat dříve nařízený výkon rozhodnutí. Půjde o situace, kdy i při změně původního soudního rozhodnutí o styku rodiče s nezletilým dítětem bude možno vycházet z toho, že i povinnosti z tohoto nového změněného rozhodnutí lze vynucovat ve vykonávacím řízení, které bylo již nařízeno k vynucení původního rozhodnutí. Půjde tedy jen o pokračování dříve nařízeného výkonu rozhodnutí. Odlišně se bude postupovat v případě, kdy rozhodnutí o úpravě práv a povinností rodičů k dítěti podle ustanovení § 50 a § 86 zákona

⁶⁰ NOVOTNÁ, Věra. Novela občanského soudního řádu a spolupráce soudů a orgánů sociálně-právní ochrany dětí při výkonu rozhodnutí o výchově (2.). *Právo a rodina*, 2008, č. 12, s. 10.

o rodině, které zahrnovalo i úpravu styku, pozbylo účinnosti právní mocí rozhodnutí o rozvodu manželství rodičů. Tehdy nebude možno ve výkonu rozhodnutí pokračovat.⁶¹

Je evidentní, že výkon rozhodnutí o výchově nezletilých dětí nemůže provádět soudní exekutor dle exekučního řádu. Velice zajímavé je rozhodnutí Nejvyššího soudu, týkající se exekuce povinnosti poskytnout informace o dítěti. Vynucení splnění této povinnosti lze provést možným způsobem uvedeným v § 351 o. s. ř., a to ukládáním pokut. Nejvyšší soud judikoval, že ustanovení § 272 – 273a o. s. ř. se vztahují k úpravě vztahu mezi rodiči a dětmi. Pokud však jde o právo rodiče na informaci o dítěti, to není obsahem vztahu mezi rodičem a dítětem, avšak vztahu mezi rodiči navzájem. K vynucení splnění informační povinnosti tak není možné postupovat podle ustanovení § 272 a násl. o. s. ř., neboť jde o úpravu výchovy nezletilých dětí a styku rodičů s nimi. Není tedy správný názor, že předmětný exekuční titul lze vykonat jen podle občanského soudního řádu, nikoli i řádu exekučního, že není dána pravomoc soudního exekutora.⁶² V úvahu přichází provedení exekuce způsobem podle § 72 odst. 2 exekučního řádu, neboť na ustanovení § 351 o. s. ř. výslovně odkazuje. Exekučním titulem zde bude vykonatelné rozhodnutí soudu, zavazující rodiče, kterému bylo dítě svěřeno do výchovy, k povinnosti pravidelně informovat druhého rodiče o dítěti. Jak upřesňuje M. Hrušáková, „*pravidelná informace o dítěti znamená nejenom informace o jeho zdravotním stavu, ale také o školních výsledcích, mimoškolních aktivitách apod.*“⁶³

4.7 Náhrada nákladů řízení

V nesporném řízení jako zásada s ohledem na § 146 odst. 1 písm. a) o. s. ř. platí, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení podle jeho výsledku. Avšak odůvodňují-li to okolnosti případu, může soud výjimečně tuto náhradu přiznat. Co se týká vykonávacího řízení ve věcech nezletilých dětí, režim nákladů je vymezen v § 270 a § 271 o. s. ř., tedy v rámci obecné úpravy řízení o výkon rozhodnutí. Navrhovatel a osoba, v jejíž prospěch je výkon rozhodnutí nařizován, mají nárok na náhradu všech účelných nákladů výkonu rozhodnutí. Ačkoli ustanovení § 270 o. s. ř. dle V. Kurky nevyklučuje, aby soud při rozhodování o nákladech řízení o výkon rozhodnutí vycházel i z jiných ustanovení než v odstavci 4 výslovně uvedených, a podle okolností aplikoval i ustanovení § 146 o. s. ř., je

⁶¹ TRIPES, Antonín. *Exekuce v soudní praxi*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006, s. 732.

⁶² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 6. 2010, sp. zn. 20 Cdo 1064/2008

⁶³ HRUŠÁKOVÁ, Milana. In HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. (eds). *Zákon o rodině, zákon o registrovaném partnerství: komentář*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 97 (§ 26 zákona o rodině).

třeba dbát speciality § 270 a § 271 o. s. ř. a mít na zřeteli specifickou povahu vykonávacího řízení.⁶⁴

Jisté výkladové problémy, jak také zmiňuje V. Kurka, způsobuje znění § 270 odst. 1 o. s. ř., které předpokládá výkon rozhodnutí pro peněžitá plnění. Výkon rozhodnutí o výchově nezletilých dětí se svým obsahem spíše shoduje s výkonem rozhodnutí na plnění nepeněžité. Ustanovení § 270 odst. 1 o. s. ř. lze použít jen s obměnou, která odpovídá § 339 odst. 2 o. s. ř. Soud tedy uloží povinnost k náhradě nákladů výkonu rozhodnutí, aniž stanoví lhůtu k jejich zaplacení. Tento výrok je způsobilým titulem pro odlišný, samostatný výkon rozhodnutí. Pokud oprávněný navrhl i výkon rozhodnutí pro tyto náklady a uvedl způsob jeho provedení, je výkon rozhodnutí o nákladech řízení uskutečnitelný i v rámci řízení o výkonu rozhodnutí o výchově nezletilého dítěte.⁶⁵

Ustanovení § 270 odst. 4 o. s. ř. dovoluje aplikaci § 148 odst. 1 o. s. ř. Stát má proti účastníkům právo na náhradu nákladů řízení, které platil. Úprava obsažená v § 270 odst. 3 o. s. ř. je k výše uvedené speciální, neboť se vztahuje na náhradu nákladů mimosoudního smířčího nebo mediačního jednání, rodinné nebo jiné vhodné terapie.

⁶⁴ KURKA, Vladimír. In KURKA, Vladimír, DRÁPAL, Ljubomír. *Výkon rozhodnutí v soudním řízení*. Praha: Linde Praha, 2004, s. 399.

⁶⁵ Tamtéž, s. 739 – 740.

5. Výkon rozhodnutí o navrácení nezletilého dítěte ve věcech mezinárodních únosů dětí

5.1 Řízení o navrácení nezletilého dítěte ve věcech mezinárodních únosů dětí

Novela o. s. ř. zavedla nový typ řízení o navrácení dítěte při mezinárodních únosech dětí. Současná právní úprava tak odpovídá Úmluvě o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí a Bruselu II. bis. Zařazení tohoto druhu řízení do občanského soudního řádu bylo reakcí na čl. 1 Haagské úmluvy, který ukládá smluvním státům zajistit bezodkladný návrat protiprávně přemístěných nebo zadržovaných dětí v některém smluvním státě.⁶⁶

Primárním cílem, jak sděluje důvodová zpráva, je co nejrychlejší navrácení dítěte do domovského státu v případě, že dítě bylo tzv. uneseno. Z. Králíčková navíc podotýká, že účelem není chránit děti před tzv. únosy, ale působit preventivně, a dojde-li k tzv. únosu, chránit děti před jeho škodlivými následky.⁶⁷

Mezinárodním únosem Haagská úmluva chápe protiprávní přemístění nebo zadržení dítěte, které nastane, jestliže bylo porušeno právo péče o dítě, které má osoba, instituce nebo kterýkoliv jiný orgán buď společně, nebo samostatně, podle právního řádu státu, v němž dítě mělo své obvyklé bydliště bezprostředně před přemístěním nebo zadržením, a současně v době přemístění nebo zadržení bylo toto právo skutečně vykonáváno, společně nebo samostatně, nebo by bylo takto vykonáváno, kdyby bylo nedošlo k přemístění či zadržení. Podobně na věc nazírá i Brusel II. bis ve svém čl. 2 odst. 11.

Nová právní úprava v sobě zahrnuje prvky jak sporného, tak i nesporného řízení, což je dle důvodové zprávy argumentem pro automatické začlenění mezi řízení sporná. S tímto závěrem však nesouhlasí Z. Králíčková⁶⁸ i J. Křiváčková⁶⁹. Důvodem je zejména účel řízení, systematické zařazení do hlavy páté části třetí o. s. ř., eventualita vstupu státního zástupce do řízení, postavení dítěte jako plnohodnotného účastníka řízení, nemožnost řízení přerušit

⁶⁶ NOVOTNÁ, Věra. Novela občanského soudního řádu a spolupráce soudů a orgánů sociálně-právní ochrany dětí při výkonu rozhodnutí o výchově. *Právo a rodina*, 2008, č. 11, s. 3.

⁶⁷ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. In DRÁPAL, Ljubomír a kol. (eds). *Občanský soudní řád I: § 1 až 200za, komentář*. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 1436 (§ 193a o. s. ř.).

⁶⁸ Tamtéž, s. 1439.

⁶⁹ KŘIVÁČKOVÁ, Jana. Řízení o navrácení nezletilého dítěte ve věcech mezinárodních únosů dětí jako „nový“ institut civilního procesu. In HRUŠÁKOVÁ, Milana (ed). *Pocita Petru Hlavsovi*. Olomouc: Iuridicum Olomoucense, 2009, s. 127.

s jedinou výjimkou, možnost soudu činit i bez návrhu vhodná opatření a další. Hlavním požadavkem kladeným na toto řízení je ochrana dítěte, což plyne i z důvodové zprávy. Domnívám se proto, že řízení o navrácení dítěte je řízením nesporným.

Soud v meritu rozhoduje rozsudkem, jinak usnesením. O přijetí vhodných opatření soud rozhoduje bezodkladně, rozhodnutí ve věci samé vydá do 6 týdnů od zahájení řízení. Navíc může v rozhodnutí podmínit nebo podmíněně odložit navrácení dítěte, a to splněním přiměřených záruk žalobcem nebo vydáním rozhodnutí anebo učiněním jiných opatření orgány státu, do něhož má být dítě navráceno.

Znění § 193e odst. 4 o. s. ř. ukládá soudu povinnost poučit účastníky o možnosti výkonu rozhodnutí odnětím dítěte. Dané poučení je užší, neboť dle § 176 odst. 3 o. s. ř. soud v rozsudku o styku rodičů, prarodičů a sourozenců s dítětem, výchově dítěte nebo navrácení dítěte poučí účastníky o možnosti výkonu rozhodnutí ukládáním pokut nebo odnětím dítěte při neplnění povinností stanovených v rozsudku.

Rozsudek je předběžně vykonatelný. Záměrem dle důvodové zprávy je, aby soud mohl bez přerušení činit případné následné úkony ve vykonávacím řízení, především aby zamezil jeho zmaření a aby byla zachována pořádková šestitýdenní lhůta dle Haagské úmluvy a nařízení Brusel II. bis pro rozhodnutí o navrácení dítěte. V případě, že je podáno odvolání, odvolací soud může předběžnou vykonatelnost rozsudku podle § 211b o. s. ř. odložit, pokud ovšem již nedošlo k navrácení dítěte.

5.2 Výkon rozhodnutí a jeho specifika

Úmluva o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí ani Brusel II. bis neupravují výkon rozhodnutí o navrácení dítěte. Tento postup určují ustanovení o. s. ř., která se týkají výkonu rozhodnutí o výchově nezletilých dětí. K výkonu rozhodnutí o navrácení dítěte ve věcech mezinárodních únosů dětí tedy dojde za stejných podmínek jako v případě výkonu rozhodnutí o výchově nezletilých dětí. Přestože úprava výkonu rozhodnutí nerozlišuje mezi navrácením dítěte a navrácením dítěte ve věcech mezinárodních únosů dětí, určité zvláštnosti se tu vyskytují.

Důvodem omezené poučovací povinnosti bylo zřejmě dosáhnout speciálního vymezení způsobu výkonu rozhodnutí o navrácení dítěte v tomto řízení. Nemá být aplikován stejný postup jako u ostatních rozhodnutí o výchově nezletilých dětí, ale má dojít k výkonu

bezodkladně a to konkrétně odnětím dítěte. Lepší by tak zřejmě byla samostatná úprava podobně jako v případě výkonu rozhodnutí o nařízení předběžného opatření § 76a o. s. ř.⁷⁰

Odlišně je určena také místní příslušnost. Ustanovení § 273 odst. 7 o. s. ř. určuje, jde-li o výkon rozhodnutí k navrácení dítěte ve věcech mezinárodních únosů dětí podle mezinárodní smlouvy, která je součástí právního řádu, nebo podle přímo použitelného předpisu Evropských společenství, je příslušný soud uvedený v § 88 písm. q), tedy stejný soud jako v řízení nalézacím.

Na výkon rozhodnutí podle Haagské úmluvy a Bruselu II. bis se též přiměřeně užije Instrukce o postupu při výkonu rozhodnutí o výchově dětí.

Slovenská právní úprava výkonu rozhodnutí v záležitostech neoprávněného přemístění nebo zadržení dítěte podle Úmluvy o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí je koncipovaná samostatně. Postup faktického provedení výkonu rozhodnutí popisuje § 273a o. s. p. Jestliže písemná výzva k dobrovolnému splnění povinnosti zůstane bezvýsledná, soud vykoná v součinnosti se státními orgány odnětí dítěte a předání osobě, které má být navráceno. Jinak se i zde přiměřeně použijí § 272 a § 273 odst. 2 a 3 o. s. p.

⁷⁰ KŘIVÁČKOVÁ, Jana. Řízení o navrácení nezletilého dítěte ve věcech mezinárodních únosů dětí jako „nový“ institut civilního procesu. In HRUŠÁKOVÁ, Milana (ed). *Pocita Petru Hlavsovi*. Olomouc: Iuridicum Olomoucense, 2009, s. 138.

6. Výkon rozhodnutí o předběžném opatření

6.1 Předběžné opatření podle § 76a o. s. ř.

Zvláštní předběžné opatření ve věci ochrany nezletilých dětí bylo do občanského soudního řádu začleněno zákonem č. 238/1995 Sb. v důsledku vydání nálezu Ústavního soudu České republiky č. 72/1995 Sb.⁷¹ Předtím byl okresní národní výbor (poté okresní úřad) povinen na základě ustanovení § 46 zákona o rodině, stejně jako ustanovení § 19 zákona č. 114/1988 Sb., o působnosti orgánů ČSR v sociálním zabezpečení učinit v naléhavých případech předběžně i takové opatření, o kterém má jinak právo rozhodnout pouze soud, jemuž to neprodleně oznámí, přičemž soud rozhodne dodatečně. Dle daného nálezu Listina základních práv a svobod, která je součástí ústavního pořádku České republiky, ve svém článku 32 odst. 4 stanoví, že práva rodičů mohou být omezena a nezletilé děti od rodičů odloučeny proti jejich vůli jen rozhodnutím soudu na základě zákona. Obdobně ochranu dítěte specifikuje též Úmluva o právech dítěte, kterou je stát povinen vnitrostátně zajistit. Pokud tedy jiné právní předpisy určují, že správní orgány mají právo učinit taková opatření, o nichž má jinak právo rozhodnout pouze soud a případně stanoví, že soud rozhoduje o takových opatřeních dodatečně, jsou v rozporu s ústavním zákonem.⁷²

Předmětem úpravy § 76a o. s. ř. je ochrana práv nezletilých dětí vyplývající zejména z čl. 6 odst. 1 a čl. 31 Listiny, přičemž zajištění takové ochrany vyplývá pro Českou republiku z mezinárodních závazků, a to také z Úmluvy o právech dítěte a Úmluvy o lidských právech a biomedicíně.⁷³

Novela občanského soudního řádu č. 295/2008 Sb. způsobila změny i v předběžném opatření podle § 76a o. s. ř. Nově zavádí termín „vhodné prostředí“, jímž se rozumí výchovné prostředí u osoby nebo zařízení způsobilého zajistit nezletilému dítěti řádnou péči s ohledem na jeho fyzický a duševní stav, jakož i rozumovou vyspělost a umožnit realizaci případných jiných opatření stanovených předběžným opatřením. Jak informuje důvodová zpráva, novela reaguje na společenskou potřebu týkající se řádného zacházení s dítětem v případě, že je třeba je umístit mimo rodinné prostředí. Seznam vhodných prostředí vypracovalo Ministerstvo

⁷¹ WINTEROVÁ, Alena. In ŠKÁROVÁ, Marta a kol. (eds). *Občanský soudní řád s vysvětlivkami a judikaturou*. 4. aktualizované vydání podle stavu k 1. 9. 2009. Praha: Linde Praha, 2009, s. 143 (§ 76a o. s. ř.).

⁷² Nález Ústavního soudu ze dne 28. 3. 1995, sp. zn. Pl. ÚS 20/94

⁷³ Nález Ústavního soudu ze dne 20. 8. 2004, sp. zn. III. ÚS 459/03

práce a sociálních věcí, Ministerstvo zdravotnictví, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy a resort ministryně pro lidská práva a národnostní menšiny⁷⁴.

Ustanovení § 76a odst. 1 o. s. ř. upravuje dva případy předběžných opatření ve věcech péče o nezletilé děti. Předně je důvodem k nařízení předběžného opatření stav, kdy se dítě ocitlo bez jakékoli péče či jsou jeho život nebo příznivý vývoj vážně ohroženy nebo narušeny. Dále může soud rozhodnout předběžným opatřením v případě svěření dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu podle § 45a odst. 2 písm. b) a c) zákona o rodině. Podmínkou, platící pro obě předběžná opatření, současně je, aby tu byla tak naléhavá potřeba rychlého operativního zákroku, kterou nelze vyřešit nejen rozhodnutím ve věci samé, ale ani nařízením předběžného opatření dle § 76 odst. 1 písm. b) o. s. ř.⁷⁵

Rozhodnutí o předběžném opatření nespočívá na výsledcích dokazování, na závěru o skutkovém stavu a také ne na právním posouzení věci. Soud tedy nezvažuje, jaké provede důkazy, jak je bude hodnotit, jaká skutková zjištění z nich učiní. Vyloučena je tudíž i aplikace právních předpisů na zjištěný skutkový stav. Jediným podkladem pro rozhodnutí soudu o návrhu na předběžné opatření jsou údaje a informace obsažené v návrhu a v listinách předložených návrhovatelem. Nejedná se o nalézací řízení, nýbrž o řízení, jehož účelem je provést rychle a efektivně prozatímní úpravu poměrů účastníků.⁷⁶ S tímto názorem lze plně souhlasit, neboť jde o procesní institut mimořádné a výjimečné povahy.

Soud prvního stupně rozhodne o návrhu na předběžné opatření bezodkladně, nejpozději však do 24 hodin poté, co byl podán. Koná tak bez slyšení účastníků. Pokud jsou splněny podmínky uvedené v § 76a o. s. ř., předseda senátu nařídí předběžné opatření usnesením.

Smyslem tohoto zvláštního předběžného opatření je rychle zasáhnout ve prospěch ohroženého dítěte.⁷⁷ Proto usnesení nabývá vykonatelnosti vyhlášením. Nedošlo-li k vyhlášení, pak vydáním. Zákon dále určuje, že výrok předmětného vykonatelného rozhodnutí je závazný pro každého.

⁷⁴ Sdělení Ministerstva spravedlnosti ze dne 25. 8. 2008, č. j. 258/2007-LO-SP/96, kterým se stanoví seznam vhodných prostředí pro umístování nezletilých dětí, které se ocitly bez jakékoliv péče nebo je-li jejich život nebo příznivý vývoj vážně ohrožen nebo narušen v řízení podle § 76a odst. 1 zákona č. 295/2008 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.

⁷⁵ DRÁPAL, Ljubomír. In DRÁPAL, Ljubomír a kol. (eds). *Občanský soudní řád I: § 1 až 200za, komentář*. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 450 (§ 76a o. s. ř.).

⁷⁶ Stanovisko občanskoprávního a obchodního kolegia ze dne 13. 6. 2007, sp. zn. Cpjn 19/2006

⁷⁷ WINTEROVÁ, Alena. In ŠKÁROVÁ, Marta a kol. (eds). *Občanský soudní řád s vysvětlivkami a judikaturou*. 4. aktualizované vydání podle stavu k 1. 9. 2009. Praha: Linde Praha, 2009, s. 144 (§ 76a o. s. ř.).

Vyhotovení usnesení se doručuje přítomným účastníkům až při provedení jeho výkonu. Dodatečné doručení písemnosti ostatním účastníkům provede soud, kterému byl spis postoupen⁷⁸.

Nezletilé dítě jako účastník řízení nemusí být při nařízení předběžného opatření ani při provedení jeho výkonu zastoupeno. Zdůvodněno je to požadavkem bezodkladnosti v řízení. Opatrovník bude dítěti ustanoven po vykonání předběžného opatření.

6.2 Právní úprava výkonu předběžného opatření

Záměr předběžného opatření dle § 76a o. s. ř., naléhavost rychlého zásahu soudu, předurčuje jeho výkon. Z tohoto důvodu je výkon rozhodnutí o předběžném opatření upraven odchylně od obecného postupu vyloženého v § 272 a § 273 o. s. ř. Úprava zahrnutá do ustanovení § 273a o. s. ř. je speciální, jelikož je zde vykonáván zvláštní exekuční titul.

Ohledně listinné formy daného titulu uvedl V. Kurka, že podkladem výkonu rozhodnutí obecně může být jen to, co je zákonem výslovně uznáno. Z hlediska formy jde o listinu, v § 134 o. s. ř. specifikovanou jako veřejnou. Podmínka listinné formy je v případě usnesení, kterým soud zajišťuje péči o nezletilé dítě, chápána specifickým způsobem. Byť se toto rozhodnutí později vyhotovuje písemně, účastníkům se doručuje až při provedení výkonu, popřípadě dodatečně spolu s oznámením, že výkon byl zrealizován. Ustanovení § 171 odst. 2 o. s. ř. ovšem vykonatelnost usnesení spojuje již s jeho vyhlášením. Usnesení o nařízení předběžného opatření je tedy vykonatelné bez ohledu na existenci „listiny“.⁷⁹

Jak vyplývá z § 273a odst. 1 o. s. ř., nařídil-li soud předběžným opatřením, aby nezletilé dítě bylo předáno do vhodného prostředí, zabezpečí současně jeho bezodkladný výkon. Návrhu na nařízení výkonu není zapotřebí, soud zde jedná ex offo. Vzhledem k absenci návrhu, soud vykonávací řízení formálně nezahajuje, nenařizuje ani samotný výkon rozhodnutí.⁸⁰

Co se týče účastníků řízení, použije se opět § 94 odst. 1 věta první o. s. ř. Jak už bylo zpraveno výše, odpadá požadavek řádného zastoupení nezletilého dítěte. Pokud nezletilý nemá zákonného zástupce nebo ho nemůže zákonný zástupce v řízení zastupovat, soud místně příslušný podle § 88 písm. c) o. s. ř. mu ustanoví opatrovníka, jakmile bude výkon proveden.

⁷⁸ Soud příslušný podle § 88 písm. c) o. s. ř., tedy soud, v jehož obvodu má nezletilý na základě dohody rodičů nebo rozhodnutí soudu, popř. jiných rozhodujících skutečností své bydliště.

⁷⁹ KURKA, Vladimír. In KURKA, Vladimír, DRÁPAL, Ljubomír. *Výkon rozhodnutí v soudním řízení*. Praha: Linde Praha, 2004, s. 65.

⁸⁰ Tamtéž, s. 741.

Rozdílně je v § 273a odst. 3 o. s. ř. stanovena místní příslušnost. K výkonu tohoto rozhodnutí je příslušný soud, který nařídil předběžné opatření.

6.3 Provedení výkonu rozhodnutí

Výkon rozhodnutí soud provede tak, že v součinnosti s příslušnými státními orgány předá nezletilé dítě do vhodného prostředí. Nachází-li se dítě u jiné osoby nebo v zařízení, bude jim odňato za účelem umístění do vhodného prostředí. Jak již bylo vymezeno, vhodným prostředím se rozumí výchovné prostředí u osoby nebo zařízení způsobilého k zajištění potřeb nezletilého dítěte a k realizaci předběžného opatření. V praxi půjde především o příbuzné dítěte či ústav.⁸¹

Vzhledem k tomu, že cílem předběžného opatření směřujícího k ochraně dětí je okamžitý zákrok soudu, výzva k dobrovolnému plnění ani ostatní mírnější prostředky se nepoužijí. Možnost odložení provedení výkonu či zastavení výkonu rozhodnutí se tím spíše vylučuje.

Podle § 68 odst. 1 Jednacího řádu soudního také výkon předběžného opatření provádí rozvrhem práce určený soudní vykonavatel. I pro výkon rozhodnutí o předběžném opatření dle § 76a o. s. ř. se přiměřeně použije Instrukce o postupu při výkonu rozhodnutí o výchově dětí. Ustanovení § 116d odst. Jednacího řádu soudního podobně dodává, že soudce přikáže vykonavateli, popřípadě jinému pověřenému zaměstnanci soudu, aby provedl úkony výkonu rozhodnutí, neprovede-li je sám. Pokud výkon rozhodnutí nebyl proveden na základě vyhlášeného předběžného opatření, soudce usnesení o předběžném opatření po jeho vydání bez prodlení písemně vyhotoví a vyznačí na něm doložku vykonatelnosti. Zároveň se postará, aby bylo doručeno při provedení výkonu rozhodnutí přítomným účastníkům řízení.

Vyhotovení každého usnesení, kterým se zcela vyhovuje návrhu na předběžné opatření, jemuž nikdo neodporoval, nemusí, jak vyplývá z § 169 odst. 2 věty první o. s. ř., obsahovat odůvodnění. Záležitostí písemného vyhotovení usnesení se zabýval i Nejvyšší soud, neboť soudy při posuzování otázky, zda písemné vyhotovení usnesení soudu prvního stupně o nařízení předběžného opatření musí obsahovat odůvodnění, nepostupovaly jednotně, a zaujal k této věci stanovisko. Dle něj písemné vyhotovení usnesení, kterým soud prvního stupně zcela vyhověl návrhu na nařízení předběžného opatření a nařídil požadované předběžné opatření bez slyšení ostatních účastníků řízení nebo sice po jejich slyšení, přičemž

⁸¹ HRUŠÁKOVÁ, Milana. In HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo*. 3. přepracované a doplněné vydání. Brno: Masarykova univerzita, nakladatelství Doplněk, 2006, s. 369.

žádný z nich nevyslovil před rozhodnutím soudu s navrženým předběžným opatřením nesouhlas, nemusí obsahovat odůvodnění. Nesprávný je proto závěr, že usnesení o nařízení předběžného opatření podle § 76a o. s. ř. musí vždy obsahovat odůvodnění.⁸² Se zřetelem na bezodkladnost řešení akutního stavu nezletilého dítěte je dle mého názoru absence odůvodnění zcela opodstatněná.

K zabezpečení výkonu předběžného opatření nařízeného soudem k ochraně dítěte pro dobu mimo rozvrženou pracovní dobu a dny pracovního klidu je v § 116a odst. 1 a 2 Jednacího řádu soudního pamatováno též na dosažitelnost soudce a vykonavatele nebo jiného zaměstnance soudu. Dosažitelnost vykonavatele není třeba, jestliže soudce výslovně prohlásí, že zabezpečí výkon předběžného opatření sám.

6.4 Způsoby provedení výkonu rozhodnutí

Při provádění výkonu předběžného opatření se aplikuje postup uvedený v § 273a odst. 2 a § 273 odst. 6 o. s. ř. Záleží na konkrétních okolnostech, zda bude dítě pouze předáno do vhodného prostředí či bude za tímto účelem i odňato jiné osobě nebo zařízení. Tomu, kdo provádí výkon, je i zde umožněno učinit prohlídku bytu a jiných místností povinného nebo jiné osoby, jestliže lze předpokládat, že se v nich dítě nachází.

Třebaže úprava výkonu předběžného opatření zakazuje užití ustanovení § 273 odst. 3 o. s. ř., je způsob provedení výkonu podle obou ustanovení fakticky stejný. I v tomto případě se uplatní fyzické donucení, pokud jde o odnětí dítěte do vhodného prostředí, včetně překonání případného odporu.⁸³

Výkon rozhodnutí se provede v součinnosti s příslušnými státními orgány, jimiž jsou zejména orgány sociálně-právní ochrany dětí, orgány Policie České republiky.

Nastane-li situace, kdy se nezletilé dítě neoprávněně dostane z opatrování osoby, kam bylo předáno, a vhodné prostředí nedosáhne navrácení dítěte vlastními prostředky, je nezbytné provést výkon předběžného opatření znovu.⁸⁴ Pokud již věc byla postoupena soudu místně příslušnému k řízení ve věci péče o dotčené nezletilé dítě, provede opětovný výkon tento soud.

⁸² Stanovisko občanskoprávního a obchodního kolegia ze dne 13. 6. 2007, sp. zn. Cpjn 19/2006

⁸³ KURKA, Vladimír. In KURKA, Vladimír, DRÁPAL, Ljubomír. *Výkon rozhodnutí v soudním řízení*. Praha: Linde Praha, 2004, s. 741.

⁸⁴ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. In DRÁPAL, Ljubomír a kol. (eds). *Občanský soudní řád II: § 201 až 376, komentář*. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 2278 (§ 272, § 273 o. s. ř.).

6.5 Náhrada nákladů řízení

Také v tomto vykonávacím řízení má ten, v jehož prospěch se výkon provádí, popřípadě stát nárok na náhradu všech účelných nákladů výkonu rozhodnutí. Ustanovení § 270 odst. 1 o. s. ř. leč přímo aplikovat nelze, neboť se zde o nařízení výkonu předběžného opatření nerozhoduje. O nákladech soud rozhodne samostatným usnesením.

7. Závěr

Největší část své diplomové práce jsem se snažila věnovat výkonu rozhodnutí nebo schválené dohody o výchově nezletilých dětí a o úpravě styku s nimi a výkonu rozhodnutí o navrácení dítěte, dále výkonu rozhodnutí o navrácení dítěte ve věcech mezinárodních únosů dětí a výkonu zvláštního předběžného opatření ve věci ochrany nezletilých dětí, což tvoří téma této práce.

Výzkumným cílem mé práce bylo v úvodu formulovanou hypotézu potvrdit či vyvrátit, shrnout a zdůraznit specifika oblasti výkonu rozhodnutí o výchově nezletilých dětí, upozornit na klady i nedostatky právní úpravy této problematiky a vyjádřit případné návrhy de lege ferenda.

Diplomovou práci jsem rozvrhla do pěti kapitol. Smyslem první kapitoly bylo vyložit klíčové pojmy, a to rozhodnutí, výkon rozhodnutí a nezletilé dítě, a dále objasnit účel výkonu rozhodnutí o výchově nezletilých dětí, jímž je ochrana zájmů nezletilého dítěte. Hlavními prameny, zaručujícími danou ochranu, jsou Listina základních práv a svobod, Úmluva o právech dítěte a Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod.

Ve druhé kapitole jsem se zaměřila na historický exkurz do vývoje úpravy výkonu rozhodnutí o výchově nezletilých dětí. Uvedená oblast našla vyjádření v dodnes platném zákoně č. 99/1963 Sb., občanském soudním řádu.

Třetí kapitola obsahuje již současnou právní úpravu výkonu rozhodnutí nebo schválené dohody o výchově nezletilých dětí a o úpravě styku s nimi a výkonu rozhodnutí o navrácení dítěte. Tato část je rozdělena do sedmi podkapitol.

Vzhledem k tomu, že v rámci vykonávacího řízení o výchově nezletilých dětí se realizují rozhodnutí, která byla vydána v nalézacím řízení, jsou v první podkapitole krátce představeny taktéž vybraná řízení ve věcech péče soudu o nezletilé.

Dále jsem se již zabývala řízením o výkonu rozhodnutí nebo schválené dohody o výchově nezletilých dětí a o úpravě styku s nimi a při výkonu rozhodnutí o navrácení dítěte. Od 1. 10. 2008 nabyla účinnosti novela občanského soudního řádu č. 295/2008 Sb., která si vytyčila za cíl zlepšit ochranu nezletilých dětí a přinesla tak do zkoumané oblasti poměrně podstatné změny, konkrétně restrikci poučovací povinnosti soudu před nařízením samotného výkonu rozhodnutí, omezení ukládání opakovaných pokut, zavedení alternativ k výkonu rozhodnutí a možnost čerpání peněžních prostředků k náhradě vynaložených a prokázaných nákladů, pokud slouží k uspokojení nezbytných potřeb dítěte.

Ve třetí podkapitole jsem rozebrala předpoklady a legitimaci k řízení. Ztotožnila jsem se s názorem Nejvyššího soudu, že pasivně legitimovaným je kdokoliv, kdo fakticky brání tomu, aby právní poměry podle vykonávaného rozhodnutí byly realizovány, bez ohledu na to, že mu exekuční titul přímo žádnou povinnost neukládá. Výjimkou je jen rozhodnutí o navrácení dítěte, z něhož je pasivně legitimován pouze ten, komu bylo rozhodnutím uloženo dítě navrátit.

Předmětem čtvrté podkapitoly byla činnost soudu před nařízením výkonu rozhodnutí. Kritizuji zde současnou právní úpravu za to, že omezuje uložení výzvy k dobrovolnému plnění povinností a poučení o možnosti výkonu jen na výjimečné případy. Tato koncepční změna dle mého úsudku nenaplňuje výše uvedený cíl, tedy nezlepšuje ochranu nezletilých dětí. Rovněž ve vykonávacím řízení může dojít na základě této výzvy a poučení k dobrovolnému splnění soudního rozhodnutí nebo soudem schválené dohody.

V páté podkapitole je shrnut rozbor problematiky týkající se nařízení výkonu rozhodnutí. Prvním způsobem, jak při samotném výkonu postupovat, je možnost nařízení výkonu rozhodnutí ukládáním pokut. Novela občanského soudního řádu výslovně určila, že pokutu je možné nařídit opakovaně, jen je-li to účelné. Uvedená změna reaguje na situace, kdy soudy opětovně ukládaly nízké pokuty, aniž by vedly k řádnému plnění povinností.

Nově může soud rozhodnout o navrácení peněžních prostředků zaplacených na pokutě pro uspokojení nezbytných potřeb dítěte, pokud povinný rodič dobrovolně plní soudní rozhodnutí nebo soudem schválenou dohodu o výchově nezletilých dětí a o úpravě styku s nimi anebo rozhodnutí o navrácení dítěte. Tzv. refundační plnění by mělo přispět k motivaci účastníků řízení plnit jejich povinnosti.

Vzhledem k obsahu aktuální legislativní úpravy je významným prvkem umožnění soudu zvolit alternativy k výkonu rozhodnutí. Účast na mimosoudním smírčím nebo mediačním jednání nebo na rodinné nebo jiné vhodné terapii představuje jednu z nich. Ačkoli v nalézacím řízení jistě najde mnohem větší uplatnění, i v této fázi řízení lze očekávat pozitivní dopad. Předpokladem uložení účasti na rodinné mediaci je aktivní spolupráce rodičů.

Jako druhou zásadní novinku přinesla zmiňovaná novela institut plánu navykacího režimu. Nová koncepce právní úpravy výkonu rozhodnutí o výchově nezletilých dětí směřuje ke snaze řešit rodičovské spory smírnou cestou a nepřistoupit tak k faktickému výkonu rozhodnutí. Výkon rozhodnutí podle § 272 a násl. o. s. ř. by měl reálně chránit zájmy

nezletilého dítěte, ne jen formalisticky garantovat práva a jejich ochranu.⁸⁵ Domnívám se, že plán navykacího režimu představuje reálný prostředek ochrany zájmů nezletilého dítěte.

K odnětí dítěte přistupují soudu spíše ojediněle, neboť se jedná o nadmíru traumatizující zážitek pro všechny zúčastněné, zejména pro samotné dítě. Proto by se rodiče měli snažit, aby k tomuto krajnímu řešení nedošlo.

Výkon rozhodnutí odnětím dítěte nařídí soud tehdy, zůstane-li mírnější postup bezvýsledný. Soudu tak nebyla zachována možnost neukládat pokutu a rovnou přistoupit k výkonu rozhodnutí odnětím dítěte. V tomto spatřuji závažný nedostatek oproti předchozí úpravě.

Šestá podkapitola je zaměřená na provedení výkonu rozhodnutí, kde je podstatným pramenem Instrukce o postupu při výkonu rozhodnutí o výchově dětí. Orgány a osoby účastníci se provádění výkonu rozhodnutí jednájí ve vzájemné spolupráci a dbají přitom ochrany práv a zájmů dítěte. Jejich hlavní snahou je přimět povinného, aby se soudnímu rozhodnutí podrobil dobrovolně.

V rámci této části jsem uvedla zajímavé rozhodnutí Nejvyššího soudu, vztahující se k exekuci povinnosti poskytnout informace o dítěti. Ustanovení § 272 – 273a o. s. ř. se týká úpravy vztahu mezi rodiči a dětmi. Právo rodiče na informaci o dítěti však není obsahem vztahu mezi rodičem a dítětem, ale vztahu mezi rodiči navzájem. K vynucení splnění informační povinnosti tak nelze postupovat podle ustanovení § 272 a násl. o. s. ř. Předmětný exekuční titul je možné vykonat nejen dle občanského soudního řádu, ale také dle exekučního řádu způsobem uvedeným v § 72 odst. 2.

V poslední podkapitole jsem se zabývala náhradou nákladů řízení. Odůvodňují-li to okolnosti případu, může soud tuto náhradu přiznat, ačkoli v nesporném řízení s ohledem na ustanovení § 146 odst. 1 písm. a) o. s. ř. platí zásada, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení podle jeho výsledku.

Čtvrtá kapitola je věnována výkonu rozhodnutí o navrácení nezletilého dítěte ve věcech mezinárodních únosů dětí. V souvislosti se zavedením zvláštního řízení o navrácení nezletilého dítěte ve věcech mezinárodních únosů dětí došlo ke stanovení speciální místní příslušnosti soudu pro výkon rozhodnutí o navrácení dítěte ve věcech mezinárodních únosů dětí, a to podle místa sídla Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí. Nicméně kromě ustanovení § 273 odst. 7 o. s. ř. není v zákoně jiná zmínka o předmětném výkonu rozhodnutí.

⁸⁵ KOTRECOVÁ, Alexandra. In ŠÍNOVÁ, Renáta a kol. *Řízení ve věcech rodinněprávních v České republice, Slovenské republice a Německu a jejich aktuální problémy*. Praha: Leges, 2010, s. 262 – 263.

Je tudíž prováděn v rámci výkonu rozhodnutí o výchově nezletilých dětí. Domnívám se ale, že mnohem lepší by byla samostatná úprava výkonu o navrácení dítěte ve věcech mezinárodních únosů dětí. Důvodem je též užší poučení o možnosti výkonu rozhodnutí odnětím dítěte zakotvené v § 193e odst. 4 o. s. ř.

Diplomovou práci uzavírá poslední pátá kapitola, týkající se výkonu zvláštního předběžného opatření ve věci ochrany nezletilých dětí. Se zřetelem na záměr předběžného opatření dle § 76a o. s. ř., jímž je okamžitý zákrok soudu ve prospěch ohroženého dítěte, a specifickou povahu exekučního titulu je samostatná úprava výkonu zahrnutá do ustanovení § 273a o. s. ř. vhodná.

Také zde poukazují na stanovisko Nejvyššího soudu, podle nějž písemné vyhotovení usnesení, kterým soud prvního stupně zcela vyhověl návrhu na nařízení předběžného opatření a nařídil požadované předběžné opatření bez slyšení ostatních účastníků řízení nebo sice po jejich slyšení, přičemž žádný z nich nevyslovil před rozhodnutím soudu s navrženým předběžným opatřením nesouhlas, nemusí obsahovat odůvodnění. S tímto závěrem lze plně souhlasit.

Nyní se nabízí otázka, jakou cestou se bude právní úprava ubírat. Občanský soudní řád s více než stovkami novel je dosti nepřehledný. Rekodifikace civilního procesu se proto jeví zcela potřebnou. Při novém sjednocení a upravení právních poměrů ovšem nemůže jít pouze o překonání minulých vlivů práva totalitního státu, ale zároveň také o reflexi na vývoj civilního procesu v jiných zemích. Neoddiskutovatelný význam má i vývoj evropského práva.⁸⁶

A. Winterová podala krátce po roce 1989 dle mého názoru velice užitečnou poznámku ohledně začlenění civilní exekuce do právního řádu. Vzhledem k samostatnosti exekučního řízení a jeho nezávislosti na řízení nalézacím se nabízí požadavek na vhodnější úpravu exekučního řízení v samostatném zákonu, exekučním řádu, a tím tedy na její vyčlenění z občanského soudního řádu. Co se týká výkonu rozhodnutí o výchově nezletilých dětí a o styku rodičů s nimi, nebude již možno s touto úpravou počítat v exekučním řádu, neboť jím se bude řídit nucený výkon rozhodnutí, přiznávající subjektivní práva majetkové povahy. Jako vhodné se jeví danou problematiku přiřadit k řízení ve věcech péče o nezletilé děti, kam svou povahou náleží.⁸⁷ Nabízené doporučení však bohužel zůstalo bez odezvy. V roce 2001 sice vstoupil v platnost zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti

⁸⁶ ZOULÍK, František. In WINTEROVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní*. 4. aktualizované vydání, doplněné o předpisy evropského práva. Praha: Linde Praha, 2006, s. 55.

⁸⁷ WINTEROVÁ, Alena. *Civilní exekuce, konkurs a vyrovnání*. Praha: ALEKO, 1992, s. 12.

(exekuční řád), nicméně úprava výkonu rozhodnutí v občanském soudním řádu byla ponechána.

Perspektivami dalšího vývoje českého civilního procesu se zabýval i J. Jirsa: „*V budoucnu by mělo dojít k úplnému odstranění dvojkolejnosti exekučního řízení a státu (soudu) ponechat jen velice omezený okruh rozhodnutí, jež bude vykonávat (nejčastěji se zmiňuje výkon rozhodnutí ve věcech péče o nezletilé děti, především výkon odnětím dítěte).*“⁸⁸

I přes všechny podotknuté nedostatky si dovoluji tvrdit, že v úvodu zvolená hypotéza byla potvrzena a současná právní úprava výkonu rozhodnutí o výchově nezletilých dětí více zohledňuje ochranu nezletilého dítěte. Snahu o zintenzivnění ochrany zájmů dítěte lze pokládat za pozitivní, neboť „*samotný mechanismus výkonu musí být garantovaný tak, aby nezůstal jen abstrakcí neplnící svůj základní účel, ale musí flexibilně reagovat na variabilitu vztahů a možných situací, které vznikají.*“⁸⁹

⁸⁸ JIRSA, Jaromír. Perspektivy českého civilního procesu. *Právní rozhledy*, 2008, č. 12, s. 433.

⁸⁹ KOTRECOVÁ, Alexandra. In ŠÍNOVÁ, Renáta a kol. *Řízení ve věcech rodinněprávních v České republice, Slovenské republice a Německu a jejich aktuální problémy*. Praha: Leges, 2010, s. 263.

8. Seznam použité literatury

Monografie

HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo*. 3. přepracované a doplněné vydání. Brno: Masarykova univerzita, nakladatelství Doplněk, 2006. 398 s.

JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. Praha: Leges, 2009. 896 s.

KURKA, Vladimír, DRÁPAL, Ljubomír. *Výkon rozhodnutí v soudním řízení*. Praha: Linde Praha, 2004. 854 s.

MACUR, Josef. *Kurs občanského práva procesního: exekuční právo*. Praha: C. H. Beck, 1998. 207 s.

TRIPES, Antonín. *Exekuce v soudní praxi*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006. 852 s.

SCHILLER, Milan a kol. *Péče o děti v ČSSR*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1971. 398 s.

STAVINHOVÁ, Jaruška. *Občanské právo procesní: řízení o výkon rozhodnutí, řízení konkursní a vyrovnací, řízení rozhodčí*. Brno: Masarykova univerzita, Doplněk, 1997. 158 s.

ŠÍNOVÁ, Renáta a kol. *Řízení ve věcech rodinněprávních v České republice, Slovenské republice a Německu a jejich aktuální problémy*. Praha: Leges, 2010. 380 s.

WINTEROVÁ, Alena. *Civilní exekuce, konkurs a vyrovnání*. Praha: ALEKO, 1992. 112 s.

WINTEROVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní*. 4. aktualizované vydání, doplněné o předpisy evropského práva. Praha: Linde Praha, 2006. 729 s.

Komentáře

DAVID, Ludvík a kol. *Občanský soudní řád: komentář, I. díl*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009. 1108 s.

DAVID, Ludvík a kol. *Občanský soudní řád: komentář, II. díl*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009. 948 s.

DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský soudní řád I: § 1 až 200za, komentář*. Praha: C. H. Beck, 2009. 1600 s.

DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský soudní řád II: § 201 až 376, komentář*. Praha: C. H. Beck, 2009. 1776 s.

HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Zákon o rodině, zákon o registrovaném partnerství: komentář*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. 586 s.

JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. Praha: Leges, 2009. 1216 s.

ŠKÁROVÁ, Marta a kol. *Občanský soudní řád s vysvětlivkami a judikaturou*. 4. aktualizované vydání podle stavu k 1. 9. 2009. Praha: Linde Praha, 2009. 1263 s.

Odborné články

KŘIVÁČKOVÁ, Jana, BARTONÍČKOVÁ, Klára. Problematické aspekty využití institutu předběžných opatření ve věcech péče soudu o nezletilé při změně poměrů. *Právní rozhledy*, 2009, č. 3, s. 102 – 104.

JIRSA, Jaromír. Perspektivy českého civilního procesu. *Právní rozhledy*, 2008, č. 12, s. 427 – 433.

NOVOTNÁ, Věra. Novela občanského soudního řádu a spolupráce soudů a orgánů sociálně-právní ochrany dětí při výkonu rozhodnutí o výchově. *Právo a rodina*, 2008, č. 11, s. 1 – 4.

NOVOTNÁ, Věra. Novela občanského soudního řádu a spolupráce soudů a orgánů sociálně-právní ochrany dětí při výkonu rozhodnutí o výchově (2.). *Právo a rodina*, 2008, č. 12, s. 7 – 11.

RADVANOVÁ, Senta. Význam rodinné mediace. *Právo a rodina*, 2001, č. 6, s. 9 – 12.

Příspěvky ve sbornících

KŘIVÁČKOVÁ, Jana. Řízení o navrácení nezletilého dítěte ve věcech mezinárodních únosů dětí jako „nový“ institut civilního procesu. In HRUŠÁKOVÁ, Milana (ed). *Pocta Petru Hlavsovi*. Olomouc: Iuridicum Olomoucense, 2009, s. 125 – 139.

KŘIVÁČKOVÁ, Jana, BARTONÍČKOVÁ, Klára. Výkon rozhodnutí ve věcech nezletilých ve světle novely č. 295/2008. In WINTEROVÁ, Alena, DVOŘÁK, Pavel (eds). *Pocta Sentě Radvanové k 80. narozeninám*. Praha: ASPI – Wolters Kluwer, 2009, s. 271 – 276.

MELICHAROVÁ, Dita. Postavení nezletilého v civilním právu procesním. In MALACKA, Michal (ed). *Sborník příspěvků z konference Monseho olomoucké právnické dny*. Olomouc: Nakladatelství UP, 2006, s. 274 – 282.

ŠÍNOVÁ, Renáta. Několik úvah k řízení o navrácení nezletilého dítěte ve věcech mezinárodních únosů dětí. In: WINTEROVÁ, Alena, DVOŘÁK, Pavel (eds). *Pocta Sentě Radvanové k 80. narozeninám*. Praha: ASPI – Wolters Kluwer, 2009, s. 519 – 528.

ŠÍNOVÁ, Renáta. Několik úvah ke zjišťování skutkového stavu v řízeních ve věcech rodinněprávních. In HRUŠÁKOVÁ, Milana (ed). *Pocta Petru Hlavsovi*. Olomouc: Iuridicum Olomoucense, 2009, s. 219 – 230.

WESTPHALOVÁ, Lenka. Poznámka k nové právní úpravě výkonu rozhodnutí o výchově nezletilých dětí. In HRUŠÁKOVÁ, Milana (ed). *Pocta Petru Hlavsovi*. Olomouc: Iuridicum Olomoucense, 2009, s. 313 – 317.

Právní předpisy

Zákon č. 142/1950 Sb., o konaní v občianskych právnych veciach (občiansky súdny poriadok)

Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

Zákona č. 99/1963 Zb., občiansky súdny poriadok, v znení neskorších predpisov

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb., o Úmluvě o právech dítěte

Sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb., o Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod

Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku ČR

Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 34/1998 Sb., o sjednání Úmluvy o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů

Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 54/2001 Sb. m. s., o Evropské Úmluvě o výkonu práv dětí

Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů

Nařízení Rady (ES) č. 2201/2003 o soudní příslušnosti a uznání a výkonu rozsudků ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti

Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 91/2005 Sb. m. s., o sjednání Úmluvy o styku s dětmi

Instrukce Ministerstva spravedlnosti, Ministerstva vnitra, Ministerstva zdravotnictví, Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy a Ministerstva práce a sociálních věcí ze dne 5. 4. 2007 č. j. 142/200-ODS-Org., kterou se upravuje postup při výkonu soudních rozhodnutí o výchově nezletilých dětí

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Judikatura

Judikatura Ústavního soudu

Nález Ústavního soudu ze dne 28. 3. 1995, sp. zn. Pl. ÚS 20/94

Nález Ústavního soudu ze dne 20. 8. 2004, sp. zn. III. ÚS 459/03

Nález Ústavního soudu ze dne 20. 1. 2005, sp. zn. II ÚS 363/03

Nález Ústavního soudu ze dne 27. 1. 2005, sp. zn. I ÚS 48/04

Nález Ústavního soudu ze dne 23. 2. 2010, sp. zn. III. ÚS 1206/09

Judikatura Nejvyššího soudu

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 3. 10. 1967, sp. zn. Pls 4/67

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 11. 1971, sp. zn. 1 Cz 8/71

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 1. 2005, sp. zn. 20 Cdo 68/2004

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 7. 7. 2005, sp. zn. 8 Tdo 806/2005

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 13. 7. 2005, sp. zn. 20 Cdo 746/2005

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 11. 2005, sp. zn. 20 Cdo 1693/2005

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 3. 2006, sp. zn. 5 Tdo 1628/2005

Stanovisko občanskoprávního a obchodního kolegia ze dne 13. 6. 2007, sp. zn. Cpjn 19/2006

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 6. 2008, sp. zn. 20 Cdo 4896/2007

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. 2. 2010, sp. zn. 20 Cdo 1120/2008

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 6. 2010, sp. zn. 20 Cdo 1064/2008

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 12. 2010, sp. zn. 20 Cdo 215/2009

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 2. 2011, sp. zn. 20 Cdo 4498/2009

Ostatní judikatura

Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 10. 10. 1997, sp. zn. 6 Co 2499/97

Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 17. 9. 1998, sp. zn. 16 Co 230/98

Usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 24. 2. 2003, sp. zn. 25 Co 38/2003

Internetové stránky

DUDOVÁ, Tereza. *Úprava styku s dítětem* [online]. Sociologický ústav AV ČR, © 2005 [cit. 22. května 2010]. Dostupné na <<http://www.soc.cas.cz/info/cz/25067/Uprava-styku-s-ditetem.html>>.

9. Shrnutí

Svoji diplomovou práci na téma „Výkon rozhodnutí o výchově nezletilých dětí“ jsem rozdělila do pěti kapitol. V úvodní části jsem se zaměřila na účel výkonu rozhodnutí o výchově nezletilých dětí, jímž bezesporu je ochrana zájmů nezletilého dítěte. Mezi nejdůležitější prameny, které danou ochranu garantují, patří obzvláště Listina základních práv a svobod, Úmluva o právech dítěte a Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod. Následující kapitola obsahuje historický exkurz do vývoje úpravy výkonu rozhodnutí o výchově nezletilých dětí. Jádro práce tvoří již současná právní úprava výkonu rozhodnutí nebo schválené dohody o výchově nezletilých dětí a o úpravě styku s nimi a výkonu rozhodnutí o navrácení dítěte. Samostatné kapitoly jsou věnovány výkonu rozhodnutí o navrácení dítěte ve věcech mezinárodních únosů dětí a výkonu předběžného opatření dle § 76a o. s. ř. Vzhledem k tomu, že v rámci vykonávacího řízení o výchově nezletilých dětí se realizují rozhodnutí, která byla vydána v nalézacím řízení, jsou v práci krátce představeny taktéž vybraná řízení ve věcech péče soudu o nezletilé, resp. zvláštní řízení o navrácení nezletilého dítěte podle § 193a a násl. o. s. ř. a zvláštní předběžné opatření v záležitosti ochrany nezletilých dětí.

Z hlediska pramenů a literatury jsou pro práci stěžejní právní předpisy (zejména občanský soudní řád, zákon o rodině, Instrukce o postupu při výkonu rozhodnutí o výchově dětí), judikatura, komentářová a odborná literatura. Za podstatné zdroje informací lze označit i odborné časopisy jako je Právo a rodina, Právní rozhledy.

10. Summary

My diploma thesis on topic „Execution of judgment for the upbringing of minors“ is divided into 5 parts. The opening part focuses on the purpose of execution of judgment for the upbringing of minors, which is the protection of the interest of the minors. Charter of Rights and Freedoms, Convention on the Rights of the Child and Convention on the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms are among the most important sources which guarantee such protection. The following chapter includes a historical excursion into the development of execution of judgments for the upbringing of minors. The essence of my thesis is built on the current legal regulation of execution of judgments for the upbringing of minors or approved agreements on the upbringing of minors and agreements on visitation of minors and execution of judgments for returning a child. Separate chapters are devoted to execution of judgments for returning a child in terms of international kidnappings of children and enforcing preliminary rulings according to section 76a CPC. Since some decisions are implemented in the frame of execution proceedings for the upbringing of minors, usually decisions which have been released in action proceedings, it was necessary to shortly introduce some chosen proceedings in regards to judicial care of minors, particularly special proceedings for returning the minor according to section 193a et seq. CPC and special preliminary rulings taken in regards to protecting the minors.

The most important sources and literature for the thesis are legal regulations (especially Civil Procedure Code, Family Act, and Instruction on the procedure for the execution of judgments for the upbringing of minors), case law, and commentary literature and literature written by legal experts. Magazines such as Law and Family and Legal Perspectives are also recognised as important and substantial sources of information.

11. Klíčová slova – keywords

rozhodnutí – judgment

výkon rozhodnutí – execution of judgment

nezletilé dítě – minor

výchova nezletilých dětí – upbringing of minors

navrácení nezletilého dítěte ve věcech mezinárodních únosů dětí – returning a child in terms of international kidnappings of children

předběžné opatření dle § 76a o. s. ř. – preliminary rulings according to section 76a CPC